I

Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Сердало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ◆ ЕРА, 3 ЯНВАРЬ, 1985 ШУ. ◆ № 2 (7036). ◆ Мах 3 кеп.

1905—1907 ШЕРАШКА РОССЕ ХИННАЧА РЕВОЛЮЦЕ 80 ШУ ДИЗАРАХ БОЛА

КПСС ЦК СОЦАМ

1985 шера январе 80 шу дуз 1905 — 1907 шерашкара революци — империализма замалахьа эггара хьалхара халкъа революци Россе йолаенна. Болхлоехи ахархоехи, бахача наьха кхыча тайпаех долча дуккхача адамашта политически вахар довзийтад цу революце, хьахьекхад керда исторически зама — кIоаргача социальни хувцамийн революционни къовсамийн зама дIайолаенна хилар. Ше ийшаяле а, мелъяьй цо самодержавно - помещикий кIийленаш, В. И. Ленина ма аллара, Сийлахь-боккхача Октябра «генеральни репетици» хиннай из.

Ши бIаьшере вIашагIкхеттача мохк экономически политически дегIаахара берригача леламо кийчъяьй эггара хьалхара российски революци. Социально - экономически дегIаахаиза барг ца хилар машар боацаш духьала этттад ха яьккха даьннача тIерча политически чкъора. Уж вIашдухьаленаш кхы чIоагIагIа иръяла йиш йоацаш иръеннай революци йолаялале хьалххагIа Японеца лаьттача тIем тIа эшарах. Кхы тIа а чIоагIъяьй уж царизмо тIалоаттадаьча политически, духовни, къамий Iазапо, къахьегамхой тIа-тIа дукхагIа духьала бувлаш хиниаб кхыча мехкий монополистически капитал чуйоллара. Гуччахьара политически къовсам лоаттабе араьннай шийн деналерча авангардо - большевистски парте хьинар айдаьи кулгалдеши йола болхлой класс. Шерлуш хиннаб ахархой болам. Лаьттана тIера помещикий доал а юрта крепостническвах юхедиса кхыдола хIамаш а дIадаха гIийртаб ахархой.

Империализма вIашдухьалений керттера пункт, мелагIа дола цун дакъа а хинна дIаэттай Росси. Цига вIаштIехьдаьннад революце объективни хьалаши субъективни предпосылкаши. Дунен революционни болама центр укхаза хьачуенай.

1905—1907 шерашкара революци историена юкъеяхай керда тайпа буржуазно-демократически революци санна. Историе чухьа эггара хьалха цун гегемон, къахьегаш мел долча адамий баьчча а хинна дIаэттай болхлой класс. Ший социально - экономически чулоацамга диллача буржуазно - демократически хинна из, къовсама средствашкеи формашкеи диллача пролетарски хиннай.

Кулгалдара дакъа болхлой классага а долаш революце цIера юкъе хьахиннай ахархощарен пролетариатах доацача къахьегамхой кхыча тайпашцарен болхлой класса барт-цхьоагIо. Низ болашагIа хиннай эскарен флотен еш йола революционни выступленеш. Демократически низий юкъарча тоатолах хьабетталуш хиннаб тIехь-тIехьа боккхагIа хулаш бола къамий - кортамукъален болам. Империализмана духьала къовсам лоаттабар духьа эрсашха болча шоай вежаращца цхьана гIайттаб Украина, Белоруссе, Прибалтиза, Закавказья, Юкъерча Азе, къамий кхыча районий болхлойи ахархойи. Большевикаша кулгалдеш хиннача российски болхлой классо лаккха айяьй пролетарски интернационализма байракх, социальнии къамийи Iазапа духьаларча массе къамах болча къахьегамхой къовсама бIарчча цхьа фронт хьа а еш. «ПхелагIча шеро, — белгалдаьккхад В. И. Ленина, — Россерча дерригача къамий болхлой вIашагIтехаб».

Халкъа кортамукъален къовсама хьалха хиннай В. И. Ленин керте лаьтта большевикий парти — революционни теори болхлой боламца бокъонца вIашагIйийза йола керда тайпа парти. 1905 — 1907 шерашкара революци шийн программа а йолаш, хаьдда кийчъяь стратегии тактикеи а йолаш ше къаьстта политически низ а хинна марксистски парти дIаэтта йола дунен историе чухьа эггара хьалхара революци хиннай. Къахьегача адамех чIоагIа ког-гIортилга а еш, цар дагардараши лерхIараши кхайка а деш, парте политически кхетами низи тийнаб царна классови къовсамаш лоаттадаьча юкъагIа, пролетариата гоIахьа кхотабаьб уж.

Революце шерашка белгалъяьннай В. И. Ленина творчески гений сийлахьвоккха теоретики пролетариата баьччен хиларах тарра. Ревизионизманеи оппортунизманеи духьала компромисс йоацаш лоаттабаьча къовсаме цо кIалхара а яьккхай, кердача исторически хьалашца таръеш дегIа а йоалаяьй марксизм. Империализма замалахьа буржуазно - демократически революце башхалонех, из дIакхухьача низехи социалистическичунга ялара наькъехи, пролетариата гегемонех а классови союзий стратегех а, пролетариатеи ахархойи революционно - демократически диктатурах, аграрни къамийи дешаш къоастадара наькъех, революци котъялара лоархIамегIа дола хьал хиларах тарра, кулгалдара дакъа кердача тайпара йолча пролетарски партега хиларах йолча ленински идеяша белгалъяьй марксистски хьехам дегIабара керда этап. Цу идеяша большевистски партега йиш хилийтай Iилман ларда тIа бакъъяь стратегии тактикеи кийчъе, къахьегамхой къовсама гарггагIарен перспективнии декхараш белгалде.

1905—1907 шерашкарча революце йоккха политически опыт сийнай адамашта, сакхетамеча исторически творчествана тIадерзадаьд уж. Хьайийллай классови къовсама керда формаши средствашии. Къахьегамхоша духхьашха юкъедаьккхад массови политически стачка санна низ бола герз. Революце бухь, цун керттера низ а хинна дIаэттай герз кара а ийца декабре Москве хинна восстани. В. И. Ленина белгал ма даккхара, халкъо «тIема юхьиг дIайолаяьй. Восстани еш чIоагIденнад из деналах. 1917 шера котало яьккхача бIухой мугIараш кийчдаьд цо».

Революционни Iаьдала тIема органаш а хинна дIаэттай халкъо Иваново - Вознесенске, Петербурге, Москве, Ростове, Саратове, Баку, Киеве, Екатеринославе, Севастополе, Костроме, Чите, Красноярске, Иркутске, Смоленске, Ревеле, Урале, дуккхача кхыча моттигашка вIашагIъехка болхлой депутатий Советаш, хIаьта царна тIехьа хьаяь ахархой депутатий Советаши салтий депутатий Советаши. В. И. Ленина котало енача Октябро бокъонца чIоагIъяьча, хургйолча социалистически пачхьалкхен прообраз лаьрхIай Советех.

Массе мелле исторически дегIаахара эшараш хьалха а доахаш, 1905—1907 шерашкара Россера революци дунен халкъашта юкъе Iалаьмате боккхача лоархIаме хиннай. Из чIоагIгIа хьаштдолаши хьаллоацаши хиннай Европерча, Америкерча, Азерча тоIадаь доахкача адамаша. ЧIоагIъеннай болхлой класса интернациональни солидарность. Дуккхача мехкашка капитализма дунен система юкъара кризис дIайолалулга гарга а доаладеш, талгIи техай революционнии къамий - кортамукъалени боламо.

Эггара хьалхара российски революци йолча юкъагIа паргIатон демократии бахьан долаш эксплуататорашца тIемаш деш Iайнача опыто наьха санна йIаьхий яьй классови къовсама теории практикеи, халкъа новкъостал даьд 1917 шера феврале гоама царизм дIаяккхара, хIаьта октябре — буржуазе доал хIалакдара. Из опыт тахан а тIехьа шийн цIаккха а бовргбоаца лоархIам болаш я социальнии къамани кортамукъале яккхар духьа, социализми машари бахьан долаш къовсам лоаттабеш долча халкъашта.

Социализм хьалъеча юкъагIа къовсамеи коталоннийи сийлахьа никъ хьабенаб вай мехко. Коммунистически парте кулгалца советски халкъо дIаьхай эксплуатаце ерригa формаш, чакхъяьккхай социализм хьалъяра ленински план. БIаьш шераш хьалхагIа дена тIехьадиса хилар дIадаьккхад лоаццача исторически ханашка. Низ бола индустриально - аграрни держава а хинна дIаэттай СССР. Юрта боахама социалистически эргалонаш яьй, культурни революци чакхъяьккхай. ВIаштIехьъяьннай болхлой класса, колхозни ахархой, халкъа интеллигенце йохаргйоаца барт-цхьоагIо. Боарам боаццаш чIоагIа тоаденнад халкъа вахара хьалаш. СССР-е чIоагIденнад буржуазни пачхьалкхен хьалашка йоацачеи хургйоацачеи тайпара йолча бокъонаштеи паргIатонаштеи гаранти луш дола демократе керда тайпа — социалистически. Бокъонца тоа а енна дIаэттай еррига советски республикаш. Бокъонца гуччахьа долаш дар а хинна дIаэттад халкъий цхьатарра ниийсхо хилар, доттагIал, вошал.

Коммунизма хьалхарча фаза доазонел чухьа гаьнна дIахьалхашкахьа гIа баьккхаб мехко, хIанз кердача, исторически йIаьхача этапа чу — дегIаенача социализма этапа чу баьннаб из. Плана боарамагIеи массе оагIорахьарен из эргаьккха тоаяр гучахьарча перспективе партен халкъеи гIулакхий керттера чулоацам ба. ДегIаена социализм эргаьккха тоаеча юкъагIа хул кIезиг-кIезига долхаш коммунизмагахьа долхилга. Социально - экономически прогресса наькъаш ше дехкаш, КПСС-о хьалхле лелаю парте XXVI съезда, цул тIехьагIа хиннача Центральни Комитета Пленумий решенешца, КПСС ЦК Генеральни секретара К. У. Черненкос даьча къамаьлашца.

ДегIаена социализм эргаьккха тоаяра дукхапланови балха лоархIамегIара дакъа — общественни производства эффективность, къахьегама овсарле ма могга лакхъяр, производительни низаш дикалга диллача кердача боарам тIа доахаш айдар, халкъа боахама дерригача доакъошта Iилманеи техникаеи карагIдаьннараш сихдаь юкъеекхахьара, экономикана доал дара система, боахама механизм эргаяккхара, наьха къахьегама инициативеи хьинари дегIакхувлара ларда тIа интенсификаци яр.

ЧIоагIача экономически лардах, тIехь - тIехьа алсамдувлача советски наьха къахьегамах хьахуларех когтIортолга а еш кхоачашдеш да халкъа вахара материальнии духовнии боарам хадданза лакхбара керттера декхар. Парте къаьстта уйла тIайохийт социализмах йоалла социальни ниийсхон принцип ма могга чIоагIъяран дегIакхувларан. Вай общества эггара керттера лерхIари кIезиг-кIезига долхаш коммунизмага дахара хиланза даргдоаца хьали долаш дус керда тайпа саг хьалкхелга, цун идейно - нравственни кхетам лакхбелга.

Общества политически система эргаьккха тоаяра, халкъа социалистически самоуправлени дегIакхувлара декхараш ше кхоачашдеш парте эггара чIоагIагIа лоархIам бу общества гIулакхашта доал де къахьегамхой шерра юкъеувзара, декхарашца цхьана тар а еш, цар демократически бокъонаш шеръяра, къахьегама коллективаш ерригача пачхьалкхен юкъарча балха чIоагIагIа тIаерзаяра.

ДегIаенача социализма хьалашка кхы а дукхагIа лакхлургба халкъа депутатий Советий лоархIам. Эггара хьалхара российски революци йолча хана хьахинна уж вай пачхьалкхен политически лард я, цар Iалашду бокъонца дола халкъа Iаьдал. Советаша вIашагIа а детташ, эггара сагогагIа дола социально - экономически политически декхараш кхоачашдара тIадерзаду дуккхача наьха творчески хьинар. Ерригача классийн социальни группайи, къамий а народностий а, советски общества дерригача ноахалий хьаштаща ма хеттара да цар гIулакхаш.

КПСС-о хадданза йоакхою дерригача лагIашкарча Советий полномочеш шеръяра, законодательство, управлени, тIахьожам цхьатарра хилара ленински принцип цар балха тIа леррагIа чакхъяхара, партийнии советскии органий функцеш бокъонца шо-шоаш къоастаяра, Советий Iалаьмате йоккхача потенциалах бизза пайда эцара. СССР Конституце тIа чIоагIдаь дизза Iаьдал царга долга цар гIулакхий чулоацамахи стилахи хьагуш хилийтара.

ЛеррагIа чакхйоах КПСС а Советски пачхьалкхено а ленински арахьара машара политика. Истори тIехьашкахьа юхалостаде, халкъашта шоай лоIам качболла гIерташ йолча США а НАТО гIолларча цар союзникай а бехкагIа дунен халкъашта юкъера хьал ирдешача хана, къаьстта боккхача лоархIаме да машарен халкъий кхерамзлени темаме лард йолча социалистически доттагIлен мехкий барти цхьоагIон хилар. Варшавски Договоро вIашагIтохача вошал долча социалистически мехкий долаш да тIема ала лотабе гIерташ бараш бокъонца юхатохара эшаш мел дар. Массе оагIора дегIа а ух, даим кIоарг а лу СЭВ членаш долча мехкаша цхьана леладу экономически Iилма-технически гIулакхаш.

Лакхлуш латт машар бахьан, ядерни катастрофа ца хилийтара лоаттабеча къовсамера дунен халкъашта юкъерча коммунистически болхлойи болама, ерригача континенташ тIарча антиимпериалистически тIема духьаларчеи низий хьинар.

Шийн кханенах бIубенна да советски халкъ. Цо чIоагIгIа къоабал а ю, йизза хьал а лоац шийн идейни, дерригa вIаштIехьдаккхара, хIама хьадара низ а общество ниийсхон, социалистически принципай кIийлен тIа эргаьккха хувцара, коммунизма гIулакх бахьан лоаттабеча къовсаме халкъа кулгалле могаргдолаш ше хилар а тешшаме хьагойтача Коммунистически парте политика. Партен халкъеи йохаргйоаца цхьоагIо я советски строй цхьанна а хIаманга йохалургйоацаш хиларах, вай Даьхе дIахо дегIаухаргхиларах бола тешам.

КПСС Центральни Комитета соцам бу:

Парте а мехка а, дунен халкъашта юкъерча коммунистически, болхлой, къаман-кортамукъален болама историена чухьа боккхача лоархIаме событи йолча хьалхарча российски революце 80 шу дизар шерра белгалдаккха.

Союзни республикай, Компартей ЦК, парте крайкомаша, обкомаша, окружкомаша, горкомаша, райкомаша, юххьанцарча партийни организацеша, советски органаша, профсоюзни, комсомольски, кхыча общественни организацеша, Герзашцарча Низий политорганаша де дезар да юбилейца дувзаденна политически организаторски болх хьинаре боаржабар. Из тIалоастабе беза наха уж советски патриотизм йоалаш хургболаш кхетам балара, партен халкъеи цхьоагIо дIахо чIоагIъяра, къахьегамхой кхы а чIоагIагIа КПСС гонахьа кхотабара, советски нах парте XXVI съезда, цул тIехьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумий решенеш, цхьайтталагIча пятилетка заданеш толаме кхоачашъяра, КПСС XXVII съезда сийленца накъабаха нах оарцагIбахара.

Идеологически, массово-политически болх тIаберзабе беза революционни традицештеи керда общество хьалъяьча советски халкъа карагIдийнача турпала гIулакхаштеи, КПСС дерригача дунен историена лоархIамеча опыта, социалистически общество хьалъяра дола низ бола герз долча халкъа депутатий Советий дегIаухаш латтача лоархIама пропаганда яра. Къаьга а берригаш тешабеш а дIагойта беза дегIаена социалистически общество эргаьккха тоаяра, социалистически демократи дIахо дегIайоалаяра партеи халкъои беш бола дуккхача тайпара болх.

Москве йойла герзашца яьча декабрьски восстане 80 шу дизара хетаяь торжественни заседани, хьалхарча Советий 80 шу дизара хетаяь Ерригсоюзни Iилма - практически конференци г. Иванове йойла.

* * *

КПСС Центральни Комитет тийша я ленински парте а халкъа а историе сий долча денна — хьалхарча российски революце 80 шу дизара коммунисташ, Советски Союза берригa къахьегамхой баха ма боагIара накъагIоргхиларах, цун сийна вай сийлахьйоккха социалистически Даьхен низ совбаккхара, социализман машарен гIулакх котдаккхара цар къахьегама керда толамаш доахаргхиларах.

ХЬАЛЪЯЬЙ КЕРДА ЦЕХ

Нохч - ГIалгIай гIишлон управлене СМУ-9 гIишлонхоша дIадахача шера хьалъе лаьрхIа хинна массехк объект пачхьалкхен комиссе дика мах а беш дIаеннай.

Царех цаI я укх деношка Грозненски биохимически заводе эксплуатаце дIаенна премиксай цех. Из боккха лоархIам болаш я Кхачан программа кхоачашъеча. ХIанз юртбоахама къахьегамхой таро хургья концентрировании доакъарах дикагIа пайда эца. Долче, хьайбай продукци дукхагIа яккха.

М. БАРАХОЕВ.

Техника кийча хилийта

БАРТ БОЛАШ

Пачхьалкхенга ялат, коартолаш, шура, дулх дохкара планаш хIара шера толаме кхоачашъеш хьабоагIа Назрановски района «Экажевский» совхоза къахьегамхой.

Иштта, 1984 шера йиълагIча квартала планагIа тоае йоагIараш 16 йолаш цар тоаяьй 18 трактор. 1985 шера цхьоалагIча квартале тоае езаш йола трактораш, комбайнаш, кхы тайпа юрта боахама техника 23 февраль хьатIаотталехьа тоаяь яха шоашта декхар тIайийцад механизаторашеи мастерскерча болхлошеи.

Трактораш тоаяьй Нальгиев Саварбика, Евлоев Ювсапа, Измайлов Ахьмада, Барки́нхоев Висангире, Албогачиев Идриса, кхыбараша.

Цхьа саг вац механизаторехи ремонтникехи шийн балха норма тIехкхоачаш ца еш. Къахьегама овсарле къаьстта лакха йолаши шоаш хьадер дика деши болх бу техника тоаеча слесара Гагиев Тапас, моториста Дудуркиев Хьусена, цIаста пхьара Костоев Увайса, аьшкапхьара Плиев ИбрахIима кхыбараша.

Комбайнаш тоаеш ше къаьстта вIашагIъелла звено я. Цунна кулгалдеш ва йоккха балха опыт йолаш вола механизатор Гиреев Машарип. ХIанзле массехк комбайн тоа а я кийчон линейка тIа дIаоттаьй звенос. Цун болхлошта юкъе яьржача яхье хьинар айденна къахьегаш ба КПСС член Угурчиев Iамархан, Гагиев Сали, Тумгоев Салангири, кхыбараш.

БоккхагIчаргара масал хьа а эцаш, техника тоаеча хьинар ца кходеш къахьегаш ба къона механизатораш а. Царех цаI ва Батыгов Хьамзат (сурта тIа аьттехьа вар). Нормаш дикка тIехкхоачашъю, коартолийн хьажкIийн хьувкъам чуэцача, кхыдола балхаш деча. Шийн низ дIакхоачар деш къахьег техника тоаеча деношка а. Цунна новкъостал деш воалл эггара хьалхарчарца шийн трактор тоаяь Евлоев Ювсап.

С. СУРХОЕВ.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) Ю. Евлоеви Хь. Батыгови.

И. ПЛИЕВА сурт.

КПСС обкоме

КПСС обкома бюро аргIанарча заседане дийцад Нохч-ГIалгIай АССР-е бувзама средствай болх тоабарца дувзаденна дешаш. КПСС обкома бюрос белгалдаьккхад, цхьайтталагIча пятилетка чакхдаьннача диъ шера бувзама предприятей материально - технически база дегIайоалаярга дIаяхийта средстваш ерригача иттлагIча пятилетка дIаяхийтарел дукха хIама ца эшашаш шоза дукхагIа хилар. Хьал а яь эксплуатаце дIаеннай кхоъ йоккха городской автоматически городашта юкъереи телефонни станци, ворхI телефонни станци юрташка, республика йиъ районцентре электробувзама комплексаш, дукха кхыйола объекташ. Хьалъяь йоалаш латт доставочни почтамт. Дизза кхоачашдаьд республикана чурча городашта юкъера телефонни бувзам кабельнии радиорелейнии лине тIа боаккхилга, цу тIа а Iалашдаьд царна кIоаргга резервировани елга.

ДIахо дегIаенай телевидени, по йиш хилийтай телевизионни вещане цхьоалагIча союзни программаца 90 процент совгIа, шоллагIча союзни моттигерчеи программашца 81 процент совгIа бола баха нах чулаца. Тоабаьб почтови бувзама болх.

Цхьабакъда, бувзама предприятешеи уж дегIаахара темпашеи Iалашдац деш дола гIулакхаш дикал хила еззача тайпара лакха йолаш, халкъа боахама а бахача наха а эшарашка хьежжа хулга. Цензхаштта тоабе беза телефонни бувзама болх, къаьстта город Грозне.

Бувзама производственнотехнически управленена тIадиллад белгалдаь кхоачамбоацараш дIадоахилга, республика халкъа боахама а бахача наха а деча бувзама гIулакхий дикали культуреи лакхъелга, бувзама средствай дIахо дегIаахар, бувзамо деча гIулакхий дикала даькъера бахача нахаи халкъа боахамаи эшараш кхы а дикагIа Iалашде дезаш хилар, 1986 — 1990 шерашка городашка, райцентрашка, юрташка автоматически телефонни станцеш, массане пайда ийбеш йола телефонни сеташ, колхозашкеи совхозашкеи производствана чура бувзамаш болх бе доладалийта дезаш хилар теркал а деш. 1986—1990 шерашка республика бувзама предприятей коллективаш социально-экономически дегIакхувлара план оттаелгеи чакхйоахилгеи.

КПСС горкомашта, райкомашта, городийи районнийи халкъа депутатий Советий исполкомашта тIадиллад бувзама предприятей къахьегама коллективашка беча политико - массови балха боарам лакхбар, оттаяь планаши заданеши кхоачашъяра, бувзама средствай балха дикал лакхъяра йола социалистически ях вIаштIехьйоаккхилга тоадар. моттигашкарча бувзама предприятей балхах долча дешаех цхьана еча заседанешка хан-ханнахьа ладувгIар, царна диза даргдоаца гIо дар.

КПСС XXVI съездо дIадехарашка хьежжа, КПСС обкома бюро дийцад Ленински района халкъа депутатий Совета исполкомо беча къахьегамхой письмошцеи заявленешцеи бувзабеннача балхах дола дош.

ТIанийцача соцама тIа белгалдоах, КПСС XXVI съезда, цул тIехьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумий решенеш кулгала а лувцаш, Ленински района халкъа депутатий Совета исполком къахьегамхой письмошцеи цар багах дувцаращцеи бувзабенна беш бола болх тоабара тIадерзадаь гIулакхаш деш хилар. Уж дешаш увттаду исполкома балха планаш тIа, заседанешка дувц, массазарча депутатски комиссеша дилла бIарг тIалоаттабу. Систематически тохк района территоре тIарча предприятешкеи организацешкеи письмошцеи багах дувцаращцеи беш бола болх мишта латт.

Граждански хетараш теркал а даь, юхаоттаяь нах тIанийбара график. Из гIулакх ду наха аьттув болча хана, цу даькъе шоатта деношка а. ТIа-тIа шерагIа юкъейоагIаш латт гражданаш Совета кулгалхоша юкъарчал доаццаш къахьегама коллективашка, уж бахача моттигашка тIанийбара практика.

ХIаьта а бизза пайда ийбац халкъа депутатий Совета районни исполкомо къахьегамхой письмошцеи цар багах дувцаращцеи беш бола болх дIахо эргабаьккха тоабара ерригача таронех. Къаьст-къаьстача кулгалхой оагIорахьара гучадаьнна да цар шоашка деш долча дехараштеи заявленештеи бокъонца теркам тIаухийташ йоаца, шоаш дергда аьннараш ханнахьа ца деш йола моттигаш хилар. Дилла а бокъонца дIахетабац автораш цар тIадена гIулакх де йиш йоацаш хиларах. ДIахо тоабе безаш ба письмошта, заявленешта, уж телара профилактикана анализ яра болх.

КПСС обкома бюро хьадийхар Ленински района халкъа депутатий Совета исполкомагара къахьегамхой письмошца, заявленешца, лоткъамашца беш бола болх тоабар, балха цу участка даькъера кадрай бехктокхам КПСС XXVI съезда, цул тIехьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумий решенешка хьежжа лакхбела Iалашдара къаьстта теркам тIа а бохийташ.

ТIахьожам бара кепе хьежай 1982 шера 11 июне тIайийца № 292 йола «Юрта боахама продукци йовлга кIезигдара де дезарех бола» КПСС бюрои Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи соцам кхоачашбара «Чечениннгушплодоовощхоз» объединене беча балхах долча дешага.

КПСС обкома бюро белгалдаьккхар, «Чечениннгушплодоовощхоз» объединене кулгалхоша из соцам кхоачашбара тIаберзабаь хаьдда болх баь хилар. Баьцадаараш, сом, кхыйола юрта боахама продукци ца йойташ лораярах долча дешашка ханханнахьа хьеж директорий Совете, партийни собранешка, объединенена чуйоагIача предприятейи организацейи къахьегама коллективашка. Совхозашка, продукци йохкача организацешка, консервни заводашка белгал а даь чакхдоахаш да баьцадаараш, сом, кхыйола юрта боахама продукци ца йойтара дола гIулакхаш. Цо йиш хилийтай бахача нахага йохкача продукце дикал дикка лакхъе, кхееш, транспортировка еш, лоаттаеш, переработка еш йовш йола продукци кIезигье.

Объединене кхоачашду производствана прогрессивни технологеш, хьувкъам лакха болча, лазараш дика духьала отталуча баьцадаарийн кхыча культурайн сорташ производствай юкъекхахьра тIадерзадаь гIулакхаш. Индустриальни технологех лелаеш йола баьцадаарий майдаш 4-зза дукхагIа хиннай цхьайтталагIча пятилетке.

Совхозашеи продукци йохкача организацешеи алсамдаьккхад «кха — магазин» ляхача духхьаларча бувзамах города гонахьарча боахамашкара баьцадаараш хьачуухилга. Пачхьалкхен капиталовложеней чотагIа болх бе йолаялийтай объединене 2,2 эзар тоннана лаьрхIа баьцадаараш лоаттаду моттиг, 1,0 эзар тоннана лаьрхIа йола сом лоаттабу моттиг, дехкад 18 километр дIаьхачIоагIа кIийле а йолаш дола боахамашта чура наькъаш. Къаьст - къаьстача совхозашка юкъедоаладаьд баьцадаараши соми хIамашка чу а ца бехкаш дIа-юха кхухьилга, консервни заводашка чекхдоахаш да йовш йола бийдал кIезигье йиш хулийташ йола организационно - технически гIулакхаш, консервни заводашка вIашагIъехкай зелени горошек шийлача хи чу лоаттаяра йола емкосташ, юкъедоаладаьд бийдала майдаш тIа сом активни вентиляци а еш лоаттабелга.

Цунца цхьана белгалдаьккхад «Чечениннгушплодоовощхоз» объединене кхоачам боллаш гIулакхаш даь ца хилар баьцадаараш оттаяьча ассортиментах кхедареи кийчдареи планаш кхоачашъяра даькъера КПСС обкома бюрои Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Советеи соцам кхоачашбара тIадерзадаь. ХIанз а тIехьа йолаш я цхьадолча боахамашка юрта боахама продукци йовш йола моттигаш.

«Чечениннгушплодоовощхоз» кулгалхой а партийни комитета а теркам тIалостабир КПСС обкома бюро йовш йола юрта боахама продукци кIезигъяра хьакъехьара КПСС обкома бюрои Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи соцам кхоачашбара беш бола болх кхоачам болаш ца хилара, цо хьадийхар соцам бокъонца хоадаьча хана кхоачашбара, йовш йола продукци ма хулла кIезигъяра, продукце дикал лакхъяра тIадерзадаь кхы а гIулакхаш дар.

Объединене партийни комитета, предприятей юххьанцарча партийни организацешта тIадиллад производство алсамъяккхара, юрта боахама продукце дикал лакхъяра, уж оарцагIйоахаш къахьегама коллективашка беш болча организаторски политико - кхетам баларен балха боарам лакхбар, йовш йола продукци кIезигъяра, лечкъорашцеи боахама доал ца дарцеи къовсам лоаттабара, къаьстта теркам тIабахийтар, Iалашде деза производстве коммунисташка авангардни роль хулга, лакхбе беза Кхачан программа кхоачашъяра даькъера декхараш кхоачашдарах бола кулгалхой бехктокхам.

Бюро заседане хьежар болхлой организованно дIанийбари кагирхой общественни призыви дIахо эргаьккха тоаяра де дезарех долча дешага. Дийцад иштта кхыдола дешаш а.

ЧIоагIлуш йоагIа хоржамашта хьалхара кампани. Республике дIахохьош да Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета а моттигашкарча Советий а депутаталла харжа кандидаташ белгалбоахаш собранеш елга. Депутаталла кандидаташ оттабе къахьегамхой коллективаша цIераш йоах дикагIчарна юкъе а дикагIболча балха хьалха латтарий, коммунистически къахьегама ударникай.

Тешам беннараш

Грозненски экспериментальни заводе хиннача хоржамашта хьалхарча собране лаьрхIад № 45 йолча Ханкальски хоржамий округе гIолла НГIАССР Лакхехьарча Совета депутаталла кандидат цу предприятера слесарий - сборщикий бригадир **Вагапов Хабибула Баудиноввич** оттаве.

Грозненски радиотехнически завода болхлоша, инженерно - технически болхлоша, гIулакхерча наха № 22 йолча Верхоянски хоржамий округе гIолла республика Лакхехьарча Совета депутаталла кандидат оттаве хьожаваьв шоай викал — завода диспетчер **Григорьева Валентина Александровна.**

Грозненерча телеграфа телефонистка **Цумаева Петмат Султановна** оттаяьй НГIАССР Лакхехьарча Совета депутаталла кандидат № 2 йолча Дзержински хоржамий округе гIолла.

Къахьегамхой собранешка Ленински районни Совета депутаталла кандидаташ оттабе цIераш яьхай КСМ-2 болхлочун **Мартыненко Александр Михайловича**, Чечингпотребсоюза производственни комбината слесара **Божко Владимир Ивановича**, город цIеньеш йолча спецавтопредприяте шофера **Мартынюк Николай Ивановича**, «Подземметаллзащита» производственни контора монтера **Дейнеко Анна Владимировнай**, торговлен техника спецкомбината электромеханика **Наумов Александр Николаевича.**

Сатийсар кхоачашхиннад

Дукхача шерашка наьсархоша сатийса йола больнични комплекс хьалъяьй йисте а яьнна, эксплуатаце дIаени 1984 шу чакхдоалаш. Укхаза я 250 менгий дIоттабе йиш йола больница, хIара дийнахьа ялх бIаь унахо тIаэца йиш йола поликлиника.

Цул совгIа, городе Назране хьал а даь дIаденнад бахача наха лаьрхIа дола 110 квартира йола цIенош. Керда шу дIадоладеш цох докха совгIат хиннад районе бахача бIаь итт дезала. Иштта гIишлонхоша хьалдаьдаькхад ремонтно - гIишлон управлене коллективана лаьрхIа бархI квартира йола цIа «Маяк» яхача совхоза болхлошта лаьрхIа йиъ квартира йола цIа.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Кердача шера— керда урхенаш

Шелковской района «Каргалинский» совхоза коллектив дулха лаьрхIа дола хьайбаш кхоабаш я. Цхьа шу дIадахийтац цун болхлоша бокхха толам ца боакхкаш. Хьинаре къахьийгад цар 1984 шера а. ПланагIа 670 тонн йолча паччахьалкхенга дехкад 750 тонн дулх.

Иштта, 1984 шера цхьайтта бетта хIара бежана юкъера лаьрхIача 920 грамм дозал IотIадеттаденнад, план 550 грамм йолаш, хIаьта хIара кхоабача хьакханна — 525 грамм, планагIа хила доагIачул 175 грамм дукхагIа а долаш.

Керда шу хьатIаоттача деношка тхо хилар совхоза дулха лаьрхIа дола хьайбаш кхоабача ферме. Цига тха къамаьл хилар бригадираца Базоркин Iусмана Русланаца.

— ХIанз укх Iан деношка бригадерча болхлоша кхоабаш ши эзар гаргга бежан да, — аьлар цо, — царна юкъе дукхагIа сиргIаш а йолаш. КIезига дац боахамаша шурийна пайдана ца хиларах брак а деш, дулха лаьрхIа дорстадера хьатийнча доахан а. Уж деррига хьайбаш шошоай группаш а аь къаьсткъаьста кхоабаш да. ХIаьта эггара хьалха дулха дIачудала лерхIаш 300 килограммага дIакхоачаш дозал дараш къаьстта дика кхоаб оаха. Уж кхо бIаь бежан да. Совхоза кулгалхоша тхона хьалхашка декхар оттадаьд царех бежана дийнахьи буси цхьа килограмм дозал IотIадеттадалийта дезаш.

Хьайбаш диза долаш Iангара дахара а дулха лаьрхIа хьалхагIа дIачулургдараш дика дорстадара а кхоачам хиллал доакъараш да совхозе. ХIанз юкъера лаьрхIача хIара бежана дийнахьи буси лу 20 килограмм, сенаж, 3 килограмм мукха ча, 2 килограмм комбикорм, ма молла барда. Из Грознера хьал а кхухьаш тел. ХIаьта ча патока а техе лаьрххIа кийчдаьчул тIехьагIа мара лац. Дулха лаьрхIа дараштa дикка дукхагIа тел доакъар. Дийнахьа кхозза доакъар дулл скотникаша хьайбашта хьалхашка.

Базоркина кулгалдеш йолча бригаде трактористаш а болаш 30 саг ва болх беш. Юкъера лаьрхIача хIаранена бIаь бежан кхоач. Цамогащ хинна, отпуске баха болхлой тIерабаьлча Iунал де деза доахан дукхагIа хул. Из иштта нийсделча а, шоай балхах дика лоархIабу скотникаш. Царна юкъе шоай декхараш къаьстта дика кхоачащдеш хьабоагIа звеньевой вола Исмаилов Лема, скотникаш Осмаев Iусман, Никифоров Василий, Бакаева Малика, Исмаилов Леча, Хадисов Ахьмад, Албогачиев Мухарбик.

Шоай бехка хьайбаш меца дусийташ моттиг хилийтаяц механизатораша а. Къаьстта дика болх бу доакъар хьатIакхухьаш болча Абуев Шарпудина, Сулейманов Хьамзата, Абубакаров Вахарсолта.

Доакъара кхом а беш, ма могга цох пайда эца гIерташ къахьегаш ба болхлой. Абдулвагапова Яхас-увза а увзаш дIател доакъар. ЦIенхаштта лелаю цун учет а.

Хьайбаш леладерашта маьха дарегIа бола бIайха кхача хулийт. Из кийчбеш я Усманова Зайнап. Шоаех йоакхо ярга хьежжа безаме къахьег хьайбаш леладераша.

Цар лерхI РСФСР, НГIАССР Лакхехьарча Советашкеи моттигерча Советашкеи хоржамаш дола ди хьатIаотташ 1985 шера цхьоалагIча квартала паччахьалкхенга дулх дохкара план кхоачашъе. Таханарча гIулакхаша тешаву из декхар совхоза хьайбаш леладераша кхоачашдеогхиларах.

М. ТКАЧЕНКО.

Массехк эзар бежани хьакхей я Надтеречни района «Гвардейский», совхозе дулха лаьрхIа кхоабаш. Царна Iунал деш ба кхаь бригадера болхлой. 1982 шера денз коллективни подрядагIа къахьег скотникаша. Цхьа шу дIадахийтац цар а бIарчча хьайийцача совхозо а боккха толам ца боакххаш. Цудухьа из совхоз хьайбай продукташ дукхагIа яхаран йохкаран республика колхозаштеи совхозаштеи юкъе яьржача социалистически яхье хаддаза хьалха йолаш хьайоагIа.

Къаьстта дика къахьийгад совхоза бригадаша 1984 шера. Паччахьалкхенга дулх дехкад 1050 тонн, планах 840 тонн долаш.

Укхаза йоакхо яьй паччахьалкхенна дулха лаьрхIа дIачулургдола хьайбаш дорстадара а юхедисараш дика Iангара дахара а мел эша доакъараш Iалашдара. Из дIател лаьрххIа кийч а деш хьайбаша дикагIа дуаргдолча тайпара.

Совхоза хьайбаш леладеш йолча бригадашта юкъе яьржача социалистически яхье котало яьккхай Насуханов Хизарас кулгалдечо. Ийс болхло ва цун бригаде къахьегаш. 1300 бежан да цар кхоабаш. Дийнахьи буси хIара бежана 711 грамм дозал IотIадеттадолийт скотникаша, планагIа хила доагIар 470 грамм долаш.

Къаьстта дика болх бу НасухановгIар Яхас, Хаважа, Илеза, Таймасханов Мохьмада, трактористаша Исраилов Гилане, Шаипов Вахас. Барт-цхьоагIо йолаш къахьегаш болча Насуханов Хизрий бригадерча скотникаша, механизатораша цхьа моттиг нийсъялийтаяц шоай ханнахьа хьайбашта доакъар ца дуллаш, хий ца моладеш, уж латта корпусаш цIен ца еш, арадаьха фо ца кхетийташ, кхы тIа эшаш дола Iунал ца деш.

ЦхьайтталагIча пятилетка тIеххьарча шера кхы а берkатегIа къахьега лаьрхIа я Насуханова бригада.

С. ТОВСУЛТАНОВ.

СУРТА ТIА: Надтеречни района «Гвардейский» совхоза скотник Насуханова Яха.

З. БАТЧАЕВА сурт.

ВАХАРА ХЬИСАП—СОВЕТСКИ

ИРАЗЕ НИКЪ

Шолжа дукъа йIаьха босе а дIалаьца дажаш доал докхха жа Iул. Бе йоаллача гIажа дегIа дозал IотIа а ваха Iохьежаш латт жа Iу. БIаргагу шаьрача атагIа ухна ялатеи доакъареи культураш тIахинна кхаш, Грознера Малгобека дIаьхача лентагIа хьалбоатIа асфальт билла никъ...

Дикка ха йоакх воккхагIволча жа Iуно Карнукаев Эльмас уйлангахьа а ваха Iохьежаш латташ. Дукха хIамаш дагадохийт цIаьхха тIаьхьнача уйлаша. Из хьалбоагIа шаьра никъ санна бIаргагу ше хьабенар, ший а наьха а къахьегамах хьахиннар.

Цхьан хана хьогвеннача сага мала хий а доацаш яьсса уллаш хиннай из йоккха аре. Алханчуртски канал диллачул тIехьагIа цига Iояьхкай колхозий станаш, керда совхозаш. Цу латта шер-шера хьалкхею ялатеи доакъареи культураш, комсаш. Дулх, даьтта, тха доакхх хьайбашкара. Хьалдаьд дукха гIирсаш. Баьде бийса хьатIаеча электрически лампаша сийрда а яьккхе дIаоттаю хьалха хьахозаша бIаргагуши цхьаккха хIама доацаш лаьтта аре.

Сийлахь-боккха Даймехка тIом болабеннача шера итт шу а даланза хинна Эльма ший къахьегама никъ дIаболабе безаш нийслу. Чехка дIаух шераш. Саг я йоалаяь Iодул вахар. Цхьанена тIехьа шоллагIлар а хулаш хьахул ялх бер: виъ кIаьнки ши йиIиги. Еррига уйлеи низи тIабахийта оарцагIбала безаш нийслу Эльма а цун цIеннана Хатима а къахьегара тIера болаш, бизза нах хургболаш шоай бераш хьалкхедара. Из ший декхар кхета а деш бIу къожабаь тIехьашка ца воалаш мугIарера болхло волаш хала балхаш ду Карнукаева Темиртау яхача городерча асфальто-бетонни заводе. Надтеречни района «Гвардейский» совхозе.

Цхьабакъда, дукхача берашта даар а тIадувхар а лоаттаде вIаштIехьдалацар цо ше беча балхах. ХIаьта ханна доккхагIа ме хула царна эшараш дукхагIа а хулар. Цу гIулакха цIенхаштта уйла е езача эттар цIенда. Цунна безар цIеннанас а бераша а дакъа лоацаргдолаш бола болх. Бакъда, цхьаболча наха санна, хIара бIаьсти хьа массаза яла. СибарегIарча мехкашка ухаш гIишлош хьалъеча балхаш а деш ахча даккхар Эльмай дего тIаацаш дацар. «Берашта эггара даьгара доал эшача деношка мишта вода дIа а нийкха ворхI-бархI бетта болх бе», аьле жоп лора цо цига ухаш барех моллагIчо шийга воагIа валара хьо, аьнна дехар дича. Цхьаккха а хIамах хувцаргйолаш вацар из берашцеи цIеннанацеи ше цхьана йоаккхаш йола ха. Цудухьа эшараши дезараши дукха дале а цига волац Эльма.

Балха хьакъехьа уйла еш Карнукаев лелача деношка цар — цига хьоашалгIа воагIа Хатимай воша Маковка яхача юрта вахаш вола Шайхаев СаIид-Iаьла. Из цу хана Сунженски района XIX партсъезда цIерагIча колхозе скотник волаш болх беш вар. Цо оал:

— Жа Iуй эшаш колхозаш я цу районе. Шу цига хьалдоагIаре цхьа жа Iул хьа а нийца вай цхьана болх бергбар.

Иштта барт а хинна, 1967 шера Сунженски района Цlеча Эскара цIерагIча колхоза жа Iуй хул Карнукаев Эльмах а Шайхаев СаIид-Iаьлах а. Школера чудаьхкача шоай даьштеи ноаноштеи новкъостал деш хул бераш. Халеи бехктонхамеи гIулакх дар цар тIаийцар. Дале а шоаш цох лоархIалургхиларах тийша яр воккхагIволча жа Iуно Шайхаев СаIид-Iаьлас кулгалдеш йола бригада.

Цу хьалхарча шерашка цар леладу дахкаш дола жа. Сунженскии Надтеречнии районашкарча хьалхалаттача жа Iуй опыт шоай балха юкъе а йоалаяь, хулаш йола хало дага ца йоагIаш. къахьег жа Iуша. ХIаьта цхьа шу дIа а дахийтац Iоахарий хьалкхедареи тха даккхареи шоай планаши декхараши дикка тIеххкхоачаш ца деш.

Жа леладара йоккха балха опыт караерзаяьча Карнукаев Эльмах а воккхагIволча жа Iу хул. ТIаккха духхьал ший дезалах вIашагIйол цо жа Iуй бригада. Царга леладе хьалу биъ-пхи бутт баьнна Iоахарий.

Иштта, шийна къаьстта бригада йолаш къахьега волалу Шайхаев а .Социалистически яхь ярж дезалий бригадашта юкъе. Вай Даьхе экономически дегIайоалаеча доккхий хIамаш карагIдувлаш къахьегарах Ленина орден лу Шайхаев СаIид-Iаьлийна, СССР ВДНХ бронзовии дотои медалаш а енна белгалбоакх Карнукаева къахьегам а.

1972 шера денз нагий жа леладеш хьайоагIа Эльмай бригада. 900—1000 устагIа хул цун Iулаца кхоабаш. Лакха да бригада хьокхамаш а. Юкъера лаьрхIача шер-шера хIара устагIана тIера 7,2 килограмм тха доаккх Карнукаева бригадо, планагIа даккха доагIар 5,3 килограмм долаш. Вурийтта шера планал совгIа Эльмай бригаде даьккхача тхах чотъяь варгвоацаш дукха костюмаши кхы маьхе йола хIамаши яьй.

— Тха балха юкъе цхьаккха къайле яц, — йоах Эльмас. — Дог кIаьда долаш хила веза жа леладеш вола саг. Къахеташ хилча доал а дикагIа ду. ХIаьта къаьстта боккха теркам тIабахийта беза шоай ханнахьа хий моллдара, доакъар диллара. Эсалеи цамогашеи дараш хьакъоаста а даь хьаьна доакъар телаш кхоаб оаха. Iан замалахьа ди дIоахделча ара а даьхе фега доажаде деза. Массехк дешаца аьлча, дог а лазаш Iунал де деза жена..

Эльмайнеи цун цIеннанна Хатимайнеи эггара бехктокхамегIа а хеташ чIоагIагIа дагадоаллаш хинна гIулакх кхоачаш хиннад аьнна ала йиш йолаш да. Цар хьалкхебаьб къахьегара тIера бола къонгаши мехкарийи. ВоккхагIвола воI Хизар, воккхагIвола жа Iу а волаш нагийча нахах ший къаьстта бригада вIашагI а елла хьаьнала къахьегаш ва. ХIаьта шоллагIвола воI Имран, КПСС член а волаш, Эльмай бригаде болх беш ва Даьца къахьегаш ва эIамагIвола воI Илез а. Имрана сесаг Люба а. Эльмай виълагIвола воI Майрбек ветеринарни лор волаш Надтеречни районе болх беш ва. Маьре баха мехкарий а шоай дезалаш а хьахиннa ираз долаш бахаш ба.

Сий долаш болча боккхача наькъа тIа атта ваьннавац Эльма а цун дезал а. Дукха денош дIаахийтад цар IотIаделхаш шийла дарэ а долаш жа доажадеш, хийла йIаьха бийса дIаяхийтай цамогаш хинна устагI балара кхераш. Къахьийгад дии бийсеи ца къовсаш. Хала хиннад деррига гIулакхаш чакхдаха. Цхьадола Iанаш ихад кхоачам хиллал деакъар доацаш. Кхы халонаш а нийсъеннай. Цар духьале яьлле а шоай декхараш толаме кхоачашдеш хьабаьхкаб КарнукаевгIар. Хьайнала къахьегамах хьадоалача беркато низ тийнаб жа Iушта нийслуча халонашта духьалъотта а вахаре дизза дакъа лаца а.

...Го боахаш лелача теннача жIалеша гаьна дIа а ца доалийташ дажаш доахк тоаденна жа. Массехказа санна цIаьккха а Iохьож Эльма хозъенна уллача йоккхача аренгахьа. Юха а дукхаза санна дагабох ше хьабена къахьегама никъ, бIаргагу цох хьадаьнна беркат, доккхал ду бизза къахьегамхой а хинна дIабахача ший къонгехи мехкарехи. Безаме дIоахлу дош, сийрдадоал корагIара бIаргаш.

ТIаккха ше-шийца цо оал: «Замано хозъяь, тоаяь дIаоттаяь е Алханчуртски аре санна Советски Iаьдала демократически бокъонаша наха а мехка а хьалхашка визза саг ваь дIаоттаваьв со а. Ираз денад сона а са дезала а».

ЦхьайтталагIча пятилетка тIеххьарча шера а кхы дIахо йодача хана а хьинарегIа къахьегаргдола уйлаш дег чу'а есса, ханна ше дикка къонвелча санна хеташ, жена тIехьа дIаволалу Эльма.

С. АУШЕВ.

СУРТА ТIА: Сунженски района Цlеча Эскара цIерагIча колхоза воккхагIвола жа Iу Карнукаев Эльма.

БРИГАДА КУЛГАЛХО

«Терек» яхача хьуна-мебельни хIамаш еча Нохч-ГIалгIай производственни объединене шоллагIча филиале яхье хьалхалатташ, коллективо сий деш я Исрапилова Займане кулгалду столярий бригада.

Ший производственни декхараш 130 — 140 процентал чухьанахьа доацаш кхоачашду Займане бригадо. Исрапиловай хьаьнала къахьегам дуккхаза белгалбаьхаб: цунна тийннай сийлеи граматаш, маьхера совгIаташ. Цун сурт дуккхача хана денз хьалтеха доал объединене Сийлен улга тIа. Из я коммунистически къахьегама ударник.

СУРТА ТIА: З. Исрапилова.

И. ПЛИЕВА сурт.

САГ ЗУЛАМЕРЧА НАЬКЪА ТIА ВАРГВОАЦАШ

Ховш ма хиллара, социализма хьалашка къахьегарга хьежжа да юкъарча рузкъах хIаранега кхоача беркат.

Вай республикера дукхагIбараш цу принципага хьежжа бахаш а къахьегаш а ба. ХIаьта а дIабаьннабац юкъарча рузкъанна тIаккхувдашбараш, кхаш ийдераш, спекулянташ. Царца къовсам ца лоаттабича далац вай. Ма дарра аьлча, дувцарах, аларах эхь-бехк хийтта ца совцашбараш кIезига бац. Хадданза лира къовсам лоаттабе беза царца.

Докхха зе деш ба паразитически хьисапе бахаш бола бродягаш, болх ца а беш сагIа дехаш юрта юкъе лелаш бараш. Ше ца даьр дуаш вахачоа уголовни бехк белга дIадехаш я РСФСР УК № 209 йола статья. Цу тIа яздаьд: «СагIа дехар, бродяжничество лелаяр е паразитически хьисапе вахар цхьан шерагара шин шерага кхаччалца чувалла е цу юкъа исправительни балхаш де оттавеш гIулакх да. Цу статья хьалхарча даькъо дIадеххача беса хьалха суд яь хиннавале цхьан шерагара кхаь шерага кхаччалца чувалла суд ю».

Законо бродяжничество лоархI цхьа хоадам болаш вахаш моттиг а йоацаш, юртара юрта, городера городе а ухаш, биъ беттал совгIа цхьаннахьа балха воацаш цо шера ха яьккхача.

СагIа дехар лоархI къахьега могаргдолашше а саго болх ца а беш, гражданашкара ахча, кхачан продукташ, тIадувха барзкъа дехаш юрта е города юкъебаьнна лелача нахах.

Кхыдола паразитически вахара хьисап лоархI дукхача хана е шера 4 беттал тIех юкъарча пайданерча балхаца дакъа а ца лоацаш, наха даьр дуаш лелачох.

Тунеядствацара къовсам хIара денна шерлуш боагIа. ХIаьта а хIанзчул тIехьагIа де дезаш а дукха да укхаза. Из иштта долга хьахьокх прокурорски тIахьожама практико. Республике моттигаш я бродяжничество лелаеш, сагIадехаргаш болаш е кхыдола паразитически вахар леладеш.

Паразитически вахар леладеш ялх бутт совгIа ха яьккхай Сунженски районе бахача Актемирова, Щетинина, Матюхина. Старопромысловски районерча — Амаре, Ленински районерча — Лазаренкос, Аксенова. Могаш, унахцIена шоаш боллаше а общественно-пайдане болх беш хиннабац уж. Цудухьа уж уголовни бехктокхаме ээаб.

Уголовни гIулакхий материалаша хьахьокх тунеядство бахьан судаш яьчарех хIара шоллагIвар юрта бохабу малараш мелаш хилар. Иштта болча наха РСФСР УК № 62 йолча статьяга хьежжа попечительство оттаю е низагIа дарба де хьожабу.

Укхаза белгалдаккха деза правоохранительни органаша малара духьала лоаттабу къовсам тоъам болаш ца хилар. Малараши тунеядствои айхха шоайла дувзаденна да. Цудухьа къовсам цхьана лоаттабе беза цу зулама духьала.

Халкъа депутатий Советаш, цар исполкомаш, чурча гIулакхий районни отделаш, предприятей, общественни организацей кулгалхой декхарийла ба шоаш беча кхетама балха координаци а еш, хадданза къовсам лоаттабе малараш мелаш бола нах кIезигагIа хилийтара тIехьа. Тоабе беза тIехдаьккха малараш мелаш болча нахаца къаьст-къаьста беш бола болх.

Халахете а общественнопайдане къахьегамца дакъа ца лоацаш, паразитически вахар леладеш болча нахах йола дукха факташ гуча ца йоахаш юс. Цудухьа административни бехктокхаме ца озаш бус малараштa духьала дола законодательство телхадешбараш.

Паччахьалкхен органаша, общественни организацеша молаш бола нах ханнахьа бехктокхаме ца озарах доккха зе доалл.

Октябрьски районе бахаш бола Корохоевеи Кузьменкоси цхьаннахьа балха боацаш дукха ха яьккхай, хадданза молаш хиннаб. Уж юхатохаш, царга совца оалаш саг хиннавац. Кхыметтел молаш ба, тунеядцаш ба, аьнна учете а оттабаь хиннабац. Ховш да иштта дIадоладаь гIулакх дика чакхдала йиш йоацилга. ТIеххьара а зуламга кхаьчар Корохоев а Кузьменко а. Из иштта ца хила тарлора нагахьа санна хIаране шийгара доагIар даьдаларе.

Малараш мелаш болча наха духьала къовсам лоаттабара йоккха таронаш я порядок лораеча общественни пунктай, къахьегама коллективашка вIашагIъехкача профилактически советий новкъостий судий, квартальни а уличн а комитетий. Уж общественни организацеш балха тIа, цIагIа нахаца ювзаенна я, царна хов тIехдаьккха малараш мелараш малаш ба, хIаране фу леладу. Боккха низ ба из, цох бизза пайда ийцача. Цхьабакъда, из массанахьа деш да ала йиш яц. Алкоголизмана духьала къовсам лоаттабе исполкомашка вIашагIъехкача комиссеша эсала болх бу. Масала, Заводской райисполкома комиссер ма дий аьнна корта бола хIама деш яц.

Шоай лоIамагIа йолча халкъа дружинай а дикка таро я малар юхатоха. Цу гIулахка лаьрххIа дружинаш вIашагIъехкай «Красный молот» заводе. Малгобекски, Ножай-Юртовски, кхыча районашка. КIезига пайда луш ба цар болх. Бехк тIерабаккха йиш яц халкъа депутатий моттигерча Советашта а. Дружинникашта бокъонех бола кхетам балара кIезига теркам бу цар, вIаштIехьдаьккхадац паччахьалкхен а общественни а организацешца ДНД айхха бувзам хулга.

Дукха ха йоацаш КПСС Нохч-ГIалгIай обкома бюрос дийца а дийца, соцам тIаийцаб республике правопорядок лораяра общественни организацей хьинар айдара кхы тIа де дезарех лаьца. Цо дIадехар кхоачашлара беррига а теркам тIабахийта беза правоохранительни органаша а общественни организацеша а.

К. КОКУРХОЕВ,
Нохч-ГIалгIай АССР прокуратура судашка уголовни гIулакхаш къоастадара тIахьожам лоаттабеш йолча отдела начальник.

IилмаиI техникаи доазонаш

МИШТА ХЬАХИННАБ ХЬОА?

«Хье хьайна вовза» — цу къаьнарча кицах геттара дика хургьяр сийлахь-боккхача эрсий Iилманхоша И. М. Сеченовеи И. П. Павловеи лардаш ехкача, сага хьаьво бу болх тохкача даькъе болх беш болча хIанзарча Iилманхой девиз. Вай мехка цу проблемага хьожа Iа йоккхагIйолча Iилман учреждешта юкъе — СССР медицински Iилмай Академе Ерригсоюзни психически могашалла Iилман центра хьаь Институт.

— Тха керттера декхар— хьаь структурни, функциональнии лардаш Iомаяр, — йоах института директора СССР АМН члена-корреспондента, профессора Адрианов Олега — Сага хьаь вайна йовзача ерригача системашта юкъе эггара чоалханегIа йолчун, бIаьш миллиардаш нервни клеткаш — нейронаш я. Уж чоалхазе структурни элементаш вIаши хадданза ювзаенна йола, чоалхане хиларга диллача бе-беча боарамера ансамблаши системаши хулаш вIашагIъеттаяла йиш йолаш я. Нейронни структураш Iомаеш долча тхога лоархIаме результаташ кхаьчай.

ПИРАМИДАШ, СЕДКЪИЙ, ВЕРЕТЕНАШ

Хьоа хулаш йола нейронаш шоаш а белгалйоал кеп чоалхане хиларца — организма кхыча клеткел боарам боацаш чоалхане я. Хьаь миллиардаш нейронашта юкъе шиъ бокъонца цхьатарра йолаш лохалургьяц.

Из, кегар хеташ дола хIама, къоастаде гIортар эггара хьалха XX-гIа бIаьшере йолаеннача юххье хиннад. 1906 шера Нобелевски премия яларца белгалдаьха цу лаьккъера классически тохкамаш даьд керта хьаь пордов клеткай керттера кхо тайпа — пирамидий, седкъий, веретенай хьисапера — белгалдаьккхача испански гистолога Сантьяго Роман-и Кахала.

Хьоа Iомабара из лостам хьинаре дегIанхаб СССР-е хьаь Институте воккхача Iилманхочун, СССР Паччахьалкхен преме лауреата, профессора Поляков Григоре кулгалца. Цун балхаша дуккха шераш хьалхалаьхад вай цу даькъе доазол дехьа деча тохкамел ВIаштIехьдаьннад Рамон-и-Кахала енна хьаь пордон нейроний классификаци дикка кIоаргъе йIаьхий ен меттел, хьаь ерригача кхыча отделий нейроний классификаци кийчъе а. хIаьта керттердар — нейроний тIехьакахьара форма а царна юкъеоча бувзамий башхалонаш а теркалъе. Нейронаша чоалхане структураши ансамблаши хьаяра гIо деш дола цу тайпара вIаши юкъера бувзамаши контакташи я-кх бIарччача системо санна хьаьво беча балха керттера хьал а.

Нервни клеткашта юкъе контакташ оттаяра гIулакх деш да хIара нейрона дегIацара дIалолха говнаш: клеткага сигналаш телаш йола Iалаьмате дукха дендриташ а цо кхыча клеткашта сигналаш телаш йола цхьа аксон а. ХIара нейрона контакташ оттае йиш я эзараш йолча кхыча юххерчарца меттел, хьаь къаьсттача кхыча отделашка ярашца а: нагахьа санна нейрона дегI ше микронашца дусташ дале, цун дIоахал бIарччача метрага кхача тарлу. хIаьта сага цхьан хьаь ерригача нейроний цхьан мугIарагIа дIаээа ерригa дендриташ иттаэза кхаьча хургьяр Лаьттан тIара БеттагаI

КОНТАКТАШ-УСИЛИТЕЛАШИ КОНТАКТАШ-ФИЛЬТРАШИ

Нейронни структура лабораторе даьча тохкамаша хьахьекхад, нейронашта юкъера бувзамаш бе-бе хила тарлуш хилар, — яхаш дувц цу лабораторе заведующе Леонтович Татьянас. — Масала, цкъаза цхьан нейрона аксонни хьоаса вонханна дIатIанхоачаш дуккха говнилгаш а хиле бекъалу, хIаьта царех хIарадар цунца контакт йолаш а да. Из да нейронагара - стравителагара йоагIа нервни сигнал цу тайпарча аксона чу гIолла чакхйоалача хана из чIоагIлуш санна хеталуш хилар: нейроно-адресато дуккха сигналаш санна тIаэц из, хIаьта цунна юха хоам ца беш а Iергьяц. Цу тайпара бувзамаш хул шираeча замангара денз дегIах нийна хьайоагIа функцеш кхоачашъеш йолча нейроний системай. Нагахьа санна нейрона-адресата тIабоагIача нервни хьаьса цунца ерригаш я 3—4 контакт мара ца хуле, цунна чугIолла йолха сигналаш нейроно теркалъергьяц къаьстта чIоагIа чIоагIъяларца белгалйоалаш уж хуле мара — из дагадохийт мел йола. хIаьта долче, нейрона «санъерламе йоаца» сигналаш юхакъовстаеш йолча фильтро

Цу тайпара бувзамаш хьахулийташ дола нервни хьоасий, массаза а яхар мэ. Iалаьмате гаьна долх. хьаь чура тайп-тайпара образованеш чулоац цар — тхона хеташ, духхьал цу тайпара бувзамаш бахьан долаш хьаь чу хьахул чоалханеча програмашка гIолла информаци чакхъяха а бе-беча оамалера реакцеш вIаштIехьъяха а низ кхоача нейроний ханна йола функциональни системаш. Цу тайпара бувзамаш дада хьаь интегративни балха ларде. Тха классификаце тIа хьахьекхад нейронашта юкъерча бувзамий хьисап.

Ше цхьаь хиларах хинна Iац классификаци лоархIаме — прикладной лоархIам а хила йиш йолаш я из. — йоах дIахо Леонтович Татьянас .— Масала, ховш да, хьоа ше цхьаь дегIаухача хьалхарча бетташка цун хIара нервни клетко, тIадоалаш латтача гиво санна, шийна чура Iалаьмате дукха дендриташ араухийтилга — контакт тасса езаш йола нейронаш лехаш санна я уж, тIаккха «совнагIа» нийсъенна дендриташ дукха ха ялале яй дIайоал. Нервни клетка дегIаяра Iалаьмате лоархIаме этап я из. хIаьта массехк дийгахьа мара йIаьх а лац. ТIаккха гучадаьннад, нейроний бе-беча тайпаша из этап бе-беча хана чакхйоахаш хилар — кхыча дешаца аьлча, хьаь нейроний хIара система ший я критически момент, арахьара хьатIахулача моллагIча воздействеша цунна къаьстта чIоагIа IотIкъам беш. Цу даькъе дIахо деш дола тохкамаш оаха доглоахачох, бокхача лоархIаме хургда медицинана. нервни система дегIаахара хулача IотIкъамашта профилактика яра, хIаьта иштта уж дале а е кхыдале а долча клеткай тайпашта, уж дегIадоалалара стимуляци яр духьа, лаьрххIа воздействеш яра хила а мег.

ХЬАЬ ЧУРА АРИАДНА ТАЙ

Iилманхошта хьалхашка латтача эггара халагIа долча декхарех цаI — из яле а е кхыяле а йолча нервни клетка говнаш, хьаь чухьарча бувзамо уж наькъаш мичахьа долх зувлга. Уж зенза даргдац хьаь балха механизмай структурни лард йовзар духьа. ХIаьта цу гIулакха мичча бесса къоастадаь а нервни хьоасий чоалханеча мазашта юкъера хьакъоастаде деза индивидуальни нейрона говнаш.

Хьаь морфологи Iомаяра классически метод йолаш я — бIаь шу совгIа ха хьалха кийчъяьй Рамон-и-Кахалаца Нобелевски премии йийкъача итальянски гистолога Камилло Гольдже. Хьаьх яьккха чIегилг геттара йиткъяга пластинкаш-лакъилгаш а доахаш тед, тIаккха белгаларча методикага хьежжа обработка ю царна дото ухашца. Цу хана цхьайола нервни клеткаш, шоай дерригача говнашца, басар дий хул — дукха совгIа-эшашагIа йоацаш ткъаь клеткана юкъе цаI (из иштта хIана нийслу а басар ца хулаш юсача нейронел ух сенца белгалйоалаш я а — хIанз укх сахьате ха цхьанне а вIаштIехьдаьннадац) Цул тIехьагIа микроскопа чу гIолла хьожаш зув басар хинтача хIара нейрона говнаш мичахьа долх.

ЙIаьххача хана Гольдже хьийххача тайпара дотув доакххилга хиннай цхьаццхьаьнца йола нейронаш хьакъестаяра алхха цаI мара йоаца способ. Цхьабакъда, цунах лоархIаме кхоачамбоацар доалл: нейронашта басар хьакхар дагадоацаш хул, хIаьта духхьал тхоча хьаштдолаш яраш а хилац массаза а. Гучаьхай, нагахьа санна хьаь моллагIча цхьан кIаьда тIа яьхачул тIехьагIа, цигарча аксоний говнаш хьа а лийце, царна чугIолла нейрона дегIаца тохкамхошта хьаштдолаш Цу тайпарча веществай новкъосталца, цу тайппара, басар хьакха йиш я духхьал шоай аксонашца хьаь цу кIаьдаца ювзаенна йолча клеткашта. ЧIоагIа перспективни метод я из, цхьабакъда, халахете а, дийнача хьаьца мара лелае йиш йолаш яц. ХIаьта из фу яхилга да аьлча, из да, хьайбай хьоа мара иштта Iомабе йиш йоацилга, хIана аьлча, цу тайпара эксперименташ дийна саг кIал а вилла яра хьанъехьа, кхетадеш ма дарра. вIалла къамаьл хила а даIац.

ТIаккха, вIалла дукха ха а йоацаш из кхоачамбоацар юкъера дIадаккха вIаштIехьдаьлар. Института нейронни структурай лабораторе болхлочо биологически Iилмай кандидата Беличенко Павела керда методика кийчъяьй. Цунга хьежжа, тохкамхошта хьаштдолаш йолча аксона кас1 кобальта тухий растворалла Iочуюлл — уж тухаш иштта электрически поляс воздействи а еш аксона чугIолла дIадаржь. Цу тайпарча методиках пайда эца мегаргба дийнача хьаь чу болх беча хана нийца ца Iеш, цун функсировачни препараташка а. Кхыча дешаца аьлча, хIана духхьашха таро хиннай нейронашта хержаш басар хьекха а цар структурни бувзамаши хьаштдолаш йола системаши сага хьаь чу эе а. Цо йиш хулийтаргья сага хьаь нейронни структура Iомаяра даькъе дикка дIахьалхашкахьа даха а.

Алексей НОРДАНСКИЙ.
(АПН).

Укх шера Назрановски райоцерча совхозаша ялата а фуна а лаьрхӀа хьалхехь хьажкӀаш дӀачуийцай Плиевски ялат дӀачуийдеча предприяте, хӀаьта цун коллектива аьттув боал хьажкӀашта переработка яра шоай планаши декхараши дикка тӀехкхоачашде.

Иштта, карарча шера йиълагӀча квартале фуна лаьрхӀа йолча 2100 тонн хулача хьажкӀашта калибровка е езаш бар предприяте болхлой. 11 декабрь хьатӀаотташ кийч а яь дӀаоттаьй 1580 тонн. Болхлоша дош дений ханал ши ди хьалха план кхоачашъе. Цар кийчду ВИР-42, ССК-369 яхача хьажкӀий фу.

Царна юкъе лаьржача социалистически яхье къаьстта овсаре къахьег Халухоева Лизас, Горчханова Марема, Барахоева Ӏайшета, Халухоева Пирдовса, каладчика Гарданов Къурейща, кхыбараша.

СУРТА ТӀА: Плиевски ялат дӀачуийдеча предприяте болхлой (аьрдехьара аьттехьа) М. Горчханова, І. Барахоева, П. Халухоева.

И. ПЛИЕВА сурт.

Дикача нахах

ШИЙ ГОВЗАЛ ЛАКХЪЮ

Нохч-ГӀалгӀай гӀишлон управленена чуйоагӀача номер 155 йолча дӀа-юха лелача механизированни колонна газоэлектросварщик ва Ажигов Бек-Хан. Советски Эсkаре гӀулакх даь ваьлча вера Бек-Хан ПМК балха. Цхьаккха балха говзал яцар зӀамигача сага. Бакъда, чӀоагӀа ловш вар газоэлектросварщик хила, хӀаьта из тоъам болаш дар цун хьехамчунна П. Дьяченкона цох визза говзанч хьалкхеве.

Атта дацар юххьанца. Дукха дар ца ховр, ца довзар. Цхьабакъда, хӀама ха̇.̇а тӀакхувш хиларо йоккха юкъ ялале йизза карагерзайир ше хержа говзал.

Даихад шераш цунца цхьана лакхлуш хьенай къахьегама говзал а Бек-Хана оалаш да, безам хилча сага карагӀаогдоацаш цхьаккха дика хӀама дац, аьле.

Ший балха нормаш 120 — 130 процентал чухьнахьа йоацаш кхоачашъю Ажигова. ХӀапа-м цун ший ба ученикаш. Царех ба Бараев Ахьмад, Еглоев Ваха, кхыбараш.

Эггара чоалханегӀеи бехктохкамегӀеи дола балхаш кхоачашдеш Ажиговна тӀадулл ПМК кулгалхоша. ХӀаьта цо тӀехдика уж кхоачашдергхиларах цхьаккха шеко а яц.

Хьинаре дакъалоац цо коллектива общественни вахаре. Из ва ПМК-ча новкъостий суда председатель. Цу лоархаӀмеча гӀулакхах дика лоархӀаву Ажигов Бек-Хан.

— МалагӀа ди дар дӀадахача шера хьа вахаре эггара белгалагӀа хиннар? — аьнна, оаха шийга хаьттача Бек-Хана аьлар:

— 1984 шера са вахаре къаьстта белгалдолаш цаӀ хинна ца Ӏеш массехк ди хинна. Эггара хьалхардар коммунисташа тешам а бенна со КПСС членалла дӀаийца дидар. ШоллагӀадар цхьайтталагӀча пятилетка диъ шера декхар аз кхоачашдаь ди. Из дар 1984 шера сентябрь бетта. ХӀаьта кхоалагӀадар сай дезалашца кердача квартире ваха хайна ди лоархӀ аз.

...ЧӀоагӀа лоаца да Ӏан деноӏ. Делкъел тӀехьагӀа диъ сахьат даьлча баьдъерз. Балха ди йистедала хӀанз ецхьа ши сахьат да, таьннара бӀаргагӀэлектросварка серпал. Из ва Назранерi керда объект хьалъета болх беш воалла электросварщик Ажигов Бек-Хан.

У. АЗАМАТОВ.

Сийлахь-йоккхача Коталон 40 шу дузаш

ТУРПАЛАХ ДУВЦ ДОТТАГӀЧО

«Кхо Иван — кхо лаьча» — иштта оалаш хиннай 1941 шу чакхдоалаши 1942 шу долалуши Москван сигале лораеш тӀема гӀулакхашца гӀоръяьннача самолетий звенох. Цунца юкъе хиннав вай мехкахо Советски Союза Турпал Заболотный Иван а.

ХӀанз царех дийна висар отставке а ваьнна Москвана юххерча Люберцы яхача городе вахаш вола инарал-лейтенант Шумилов Иван мара вац.

Цо иштта дийцар цхьана тӀом беш хиннача цу кхаьинех а къаьстта Заболотный Иванах а.

— Москвана юххе чуахийтача немецки самолетий счет эггара хьалха хьайийллар ази Заболотный Иванеи. Вай «Мигий-3» группана Нара-Фоминска районе бӀаргайира фашистски бомбардировщикаш. ГӀоръяьккха ювцаш хинна «шайтӀай» чарха кеп а оттаяь йоагӀаш йола «Юнкерсаш» эхь ца хеташ шоай сий доаца гӀулакх чакхдаккха лаьрхӀа яр. Цхьабакъда, тхо царел хьалхадаьлар. Эггара хьалха цар гома юккъе чуиккхар воккхагӀвола лейтенант Заболотный. Пулемет хьекхар цо цкъа а, шозлагӀа а... Из мукъагӀа меттахьа еттаенна хиннаяр. Эггара хьалха йоагӀаш хинна «Юнкерс» кӀур а иккха цу сахьате юкъера яьлар.

Йоха йолаелар «шайтӀай» чарх, фашисташа шоай тӀема кеп ца талхийта гӀерташ шоай хур даьдоллаше а. Циггача баьлар уж нхы а шин «Юнкерсах», хӀаьта вокхарна шоай ма хулла кӀалхара йовлар гӀовленагӀа хийтар.

Цу тӀем тӀа йоккха хало ла йийзар Заболотный Ивана. Ала дезаш да, тӀехьагӀа а цун чоалханеча хьалашка «болх бе» бийза хилар. Ма дарра аьлча, Заболотне Москвана тӀера чуяйтача моастагӀчун итт самолетах цхьаь цаӀ ше цхьаь йоагӀаш хиннаяц. Нагахьа санна йоагӀараш бомбардировщикаш хилча, царна гонахьа истребителаш хулар, цаӀ хинна а ца Ӏеш. ХӀаьта а, вӀалла шек воацаш чухоххар цо царца тӀом бе аьле. Герз-м вӀалла дувца хабар а доацаш чӀоагӀадар ма хуларий моастагӀчун «Юнкерсашкеи» истребителашкеи. Цхьабакъда, цунах тӀехьашка варгволаш вацар Заболотный.

Массаза а санна цкъа тоъал йӀаьхьенна кхоачаденна дала доаллаш бензин а долаш, патрулировани еш волча хана Ивана цӀаьхха бӀарг кхийттаб йиъ «Юнкерсах». Виъненна духьала цаӀ. Ше ма водда хьалхашкахьара тӀахьийддав из царна. Цхьа бомбардировщик чуяйта вӀаштӀехьдаьннад, цхьабакъда, хӀамаш-м цунна а еттаеннай: духхьал цхаралъяьккхаяр цун самолет. БӀаь ткъаьннел совгӀа пхо кхийтта.

Техникаш пхорч деттаденна моттигаш лоархӀаш боахкача юкъа Заболотный кабина чура хьаара а ваьнна, сийнача сигаленгахьа урагӀа хьежар — Ӏоха йоагӀаш яр Голубина самолет. Бензин кхоачаденнад йоли самолет Ӏохое Ӏалаьмате хала хилар пилота.

— Шумилов мичахьа вола-хьогӀ вай? — хаьттар Заболотне. Бензин кхоачаденна из хилар-м белггала бакъ ма дий. ВанагӀа...

ТӀаккха шаккхе а нхы йист ца хулаш ссцав. Ӏовессаваларе, службо хьалхагӀе а хьакхайкадаь ма хургдарий из!

ХӀанз. Иван Петровичаца вӀашагӀкхийттача хана, гучадаьнначох, цунна хиннар укх тайпара да. Заболотне машин чуяйта дагахьа цунна тӀахьийдда фашистски ши самолет бӀарга а яьйна Шумилов, хьайзза юха а вийрза, юхьдухьала ше ма водда атаке вахав. Шумилов тӀахьийдда хинна «Мессершмидт» цӀаьхха дӀаюстара экхаше а, ший новкъоста тӀакхийттай. Шаккхе а машин ала а баьнна, шоашта тӀехьа Ӏаьржача кӀура лар а юташ, чуйолаеннай лаьтта Ӏоккета. МоастагӀчун кхоалагӀча летчико, хӀалакьхинна ший новкъостий бӀарга а байна, тӀехьашкахьа юха хехкай. Из дӀа ца вахийта аьнна цунна тӀехьаваьннав Шумилов. Ӏоаршоне лаца вӀаштӀехьдаьннад цун «мессер». Гашетка тоӀаьй пилото — йоалаш хиннаяц пулеметаш, патронаш кхоачаенна. ТӀаккха тӀатоха аьнна тӀахийцай цо ший самолет. Шумилова винтаца цӀогагахьара ткъам хоадабаьб моастагӀчун самолета, фюзеляж кагъяьй. Цхьабакъда, дикка йоха-м укхан истребитель а яьй — дӀаяхай винт, мотор лотабеннаб.

Парашютаца чукхоссавала кхийнад летчика. Парашют хьаслдаеннай. Цхьабакъда, цу хана тӀехьа хиннад из.

Госпитальни палате венав летчик сакхетам чу.

Шумилов госпиталера ара а ваьнна части юхавенача хана чӀоагӀа халахетар дели бола хоам баьб цунга: Заболотный Иван — «кхаь Иванах — лаьчах» хьалхар вар верах.

* * *

Письменни истола яьшка чура хьанйцар Иван Петровича Шумилова къаьнара, 1942 шера 5 мартерча «Известеш» яхача газета хана йӀоахалла ӀаьагӀьенна экземпляр. Цу номер тӀа кепатеха дар И. Н. Заболотнена, И. Ф. Голубина, И. П. Шумиловна Советски Союза Турпала цӀи яларах дола СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ.

— Эх, маьржаяӀ-кх! Ваня, Ваня! — доккха са даьккхар цо. — Заболотнена-м вийначул тӀехьагӀа ма еннайий из.

Ю. ПОВАЛЯЕВ.

Школьни реформа—массане юкъара гӀулакх

ТЕРКО ЭШ

№ 3 йолча училища коллективо доккхал ду ше кхебаьрех: «Красный молот» заводерча кадрай дешашта директора заместитель волча Ленина орден лелаеча В. Н. Крапивинах, быта дешашта директора помощник волча В. А. Ковалевх, къахьегама ветеранех К. И. Шияновах, В. А. Мамаевх, дуккхача кхычарех. Дукха йоаццаш завода газето дийцар массехк шу хьалхагӀа специальносташ а Ӏомаяь заводе балха баьхкача, цу лоацщача юкъа лакха овсарле йолаш къахьегарах боккхагӀболча новкъосташта хьалхашка шоай сий даьккхача геттара къонача кагийча нахах Козлов Сергейх, Невекин Сергейх...

Школьни реформа араяларца дувзаденна, юкъарчал доацаш училищашта а йоатӀеш ма йий из, завода кадраш кийчъсча педколлективана кхы а боккхагӀа бехктохкам тӀабуж. Дешара-кхетама процесс эргаьккха тоаяра реформо хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдулургдац кхувш доагӀа ноглал кийчдара, болхлой коллективаш квалифицированни кадраща Ӏалашъяра хьалхара иштта дизза йоп дала дезаш йолча завода педколлективаца айхха контакт ца хуле.

Из теркал а деш, дешара шу дӀадоладеннача юхье план оттайир юкъарча дешара профессиональни кийчо яра чакхйоахаргйолча училищаи «Красный молот» яхача базови предприятеи мероприятий. Училище вӀашагӀкхетар хилар предприяте кулгалхошца, цехийи отделийи начальникашца.

Занятеш дӀайолалуча хьалхарча дийнахьа торжественни линейке бар завода администрацел совгӀа, производстве хьалхалаттараш, социалистически яхье котбаьннараш, къахьегама ветеранаш.

Цкъарча юхьига долла хӀама вӀаштӀехьа хет. Цхьабакъда, вӀаши тӀанийца декхараш училища кулгалхошта хеттача тайпара, таханарча дено дӀадехараш теркал а деш кхоачашдац.

Завода саггота кадраш эш, хӀаьта а тха дешархой цига практике дӀабахача, хала хул уж цига цехе дӀанийсбе. Училища мастера Н. М. Сапегина вӀаштӀехьдаьннад ше хьалхагӀа цу заводе болх баь хиларах халла ший групперча 26 сагах 18 цига практике оттаве. ХӀаьта хӀанз цхьа бутт хинна мича Ӏа уж практике бола, цхьабакъда, хӀанз а хьехамчаш бац цар, масала, инструментальни цехе.

Соахка механически цехе практике бар тха шоллагӀча курсера дешархой С. Фролов, В. Пасечников. С. Асташов, хӀаьта кхоалагӀча шера дешаш болаш уж практике дӀачуэца тиганзар заводо. ТӀаккха радиотехнически заводе бахийтар уж. ТӀаккха цар цига дика болх барах а хоза гӀуллакхаш бӀаргадайтарах а училица кулгалхошта баркал оалаши дийша баьнначул тӀехьагӀа «Красный молот» заводе ца а бохийташ шоайцига бахийтар дехаши письмо дайтар радиотехнически заводо.

«Красный молот» заводои училищои цхьана оттаьча плана тӀа укх тайпара пункт я: 1 курсе денз дийша ялалаца группа заводерча моллагӀча цхьан бригада, цеха коллективана тӀачӀоагӀйойла кагийча наха шоай говзал дикагӀа шаьръергйолаш, тӀаккха юххера а из пайданагӀа хилар догдоахаш. Нагахьа санна заводе из массаза а кхоачашйоре, лакхе вай дийцача тайпара хургдацар гӀулакх.

Квалифицированни болхлой кийчбара хӀанзарча хано дӀа ма деххара, кийчъяь станочни парк эш училищана. ХӀаьта из Ӏалашъе езар предприяте коллектив ма йий. Масала, соахка юххера а, числовой программни управлени а йолаш станок ера училище. ДӀаоттаеш хилча, вӀаштӀехьъяккха, ниӥсъе езаш цхьа хӀама-м дар цун, цхьабакъда, тахалалца из данза да. Плана тӀа а декхарашка а аьнна да, станочни паркана хӀара шера цаӀ — кхоъ 16К-20 яха токарни станок тергья аьнна. Цхьабакъда, хӀанзалца хьа царех цхьаккха а училищага хьакхаьчаяц. Цу тайппара ПТУ чакх а яьккха, заводе вахача зӀамигача сага духхьашха бӀарг кхет хӀанзарча оборудованех, цхьабакъда, цу тӀа болх мишта бе беза-м хац цунна.

Реформо яхачох, комплектовани е езар училища хинна ца Ӏеш, завод а я. Цунца дувзаденна № 3 йолча ПТУ мастераша аьннадар, 8 — 10 классашка деша дагӀача завода болхлой берий спискаш отта а яь хьалоре, уж малагӀча школашка дешаш да а хайна, царца профориентационни болх бергбар шоаш. Цхьабакъда, цхьанна а цеха коллективо списка хьаеннаяц. Заводе практика чакхъяккха езаш ба № 1 а № 60 а йолча школай дешархой. Бераш Ӏомаделга шийна хьатӀаийцад училищо. Шу хьадоладелча денз теорех цхьацца хӀамаш Ӏомадаьд лакхерча классашкарча дешархоша, цхьабакъда, практика дӀайолае йиш йолаш бац, хӀана аьлча, хьа а хержа Ӏойилла оснасткеи эшаш йола резцеши заводера хьая вӀаштӀехьдалац.

Практике баьча балхах доагӀа ахча ханнахьа хьателац заводо ПТУ берашта. Кхыметтел цар баьча балха учет а яц, е мел фу доагӀа а хац. ТӀаккха из деррига а вӀаштӀехьдоаккхаш училища мастерий шоай лела безаш хул.

Кадраш кийчъелга, цӀенхашта, терко е езаш, къаьстта а предприятегара новкъостал эшаш гӀулакх да. ТӀаккха мара вӀаштӀехьдаргдац юкъарча дешареи профессиональнини школа реформо яххача тайпара дика дешархошта теоретическии практическии кийчо яла.

Р. УТЕВА.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ХЬАБЕ БОЛХ ЦА ХИЛАР: ДӀАХО А ХУРГДАР

Тахан хьабе вӀалла а болх боацаш 35 миллион саг ва дегӀадаьхкача капиталистически мехкашка. «Сов бола нах» тӀехь-тӀехьа дукхагӀа беб кхыметтел цу паччахьалкхений экономикага кӀезиг-дукха саделча а.

Вай хана хьабе болх ца хилара бахьан дувцилга дийхар оаха советски Ӏилмахочунгара, экономически Ӏилмай кандидатагара РЫДВАНОВ Николайгара.

— Капиталистически дунен тӀа хьабе болх ца хилара проблема цига шеора дӀакхестай, юхатохалургбоаца кхерам а хинна тӀакхоллаеннай из хӀара къахьегамхочо, из тӀалатта социальни лагӀа мичча бесса дале а,— йоах Рыдванов Николая. — Хьабе болх боацарий хӀанзара эскар нийсса ах квалифицированни болхлоех, Ӏилмани техническии профиль йолаш болча специалистех, чоалханеча механизмашцеи оборудованецеи болх бергболаш кийчбаьча кхыча болхлоех латт, массаза а болх боацаш хьабоагӀаш бола «сов нах» — болхлой говзал лакхъю эффективни системе ца хилар бахьан долаш квалификаци лоха йолаши Ӏомабанзеи бола болхлой лоаш болаш.

Малхбузехьа хьабе болх ца хиларах дола дош ма дарра дувцача хана белгал ца яьхача яргъяц цун укх тайпара башхалонаш. Хьабе болх боаца нах дукхагӀа Ӏовш йола моттиг юкъ-юкъе хувцалу экономически конъюнктурага хьежже: цхьа-ши шу хьалхагӀа мара доацаш Атлантикана дехьарча оагӀорахьа — дегӀаенача капитализма мехкий 40 процентага кхоачаш резервни болхлой низ хиннача США яр из, хӀаьта хӀанз малхбузеневропейски континентагахьа яьннай. Цига нийсса ахаш ба «сов бола нах». Эггара халагӀча хьал тӀа да ЕЭС-а мехкаш — хьабе болх боацаш 13 миллион саг, е самодеятельни бахача нахах 10,7 процент, вешта аьлча, болх булургболаш волча итт сагах цаӀ хьабе болх боацаш ва. Хьабе болх боацаш волча хӀара пхе сага юкъе шиъ — кхалнах, кхоалагӀа дакъа совгӀа — 25 шерага кхаччалца бола кагирхой ЕЭС-о цу тайпара «рекорд» яьккхай укх тӀеххьарча пхе шера.

Из проблема къоастаяра капиталистически мехкий кулгалхоша дер фуд? ХьалхагӀа белгалдоаккхаргда вай, «ворхӀне» вӀаштта 10 шера яьча совещанешка, цу даькъе эгара тӀехьагӀа (Лондон, 1984 ш. май) хиппача совещане а. Малхбузен йоккхагӀйолча индустриальни державашта керте латтараша массаза а хьакхайкадаьд хьабе болх боаца нах тӀехь-тӀехьа дукхагӀа бебаш хиларах шовш сахьайза хилар, царна болх вӀаштӀехьбаккхара цхьана къахьеганза даргдоацилга дийца хилар. ХӀаьта а, оалаш ма дарра, гӀулакх ше латтачара меттахьа даьннадац. Хьабе болх боацараш кӀезиглуш бац. МалагӀа да бахьан?

Укх тайпара да английски лейбориста, нах балхаш тӀа дӀанийсбарген социальни проблемашкеи хьожача европейски сообществай Комиссе члена хетар. Цо йоах: «Хьабе болх ца хилара проблема хана йӀоахалла экономически дегӀаахара темпаш чӀоаггӀа лакхъяра наькъаца къоастае йиш хургья, тӀаккха цо вӀаштӀехьдоалийтаргда паргӀатта болх бе моттигаш Ӏалашъелга. Цхьабакъда, 1984 шера гӀаьххьа айе лаьрхӀачо йиш хулийтаргъяц хьабе болх боацараш хайра кӀезигбе». Къахьегама дешашта йолча ФРГ федеральни управлене Ӏилма-тохкама институто даьча лоархӀамех 1980—1990 шш. балха моттигаш 1,1 миллион дукхагӀа хулийташ хилча экономика дегӀаяра темп 4—4,5 процент ца хилча яргъяц. хӀаьта дегӀаяра темп 3—3,5 процент мара ца хуле, балха барий боарам хьалхагӀа ше хиннар бусаргба, тӀаккха, кхетадеш ма дарра хьабе болх боацаш бола нах хӀанз шоаш болчча тайпара 2,5 миллион хургба («гучахьа боаца» оалаш болча хьабе болх боацараштa 880 эзар саг Ӏотӏа а кхеташ), хӀаьта 2—2,5 процент мара дегӀа ца йоагӀе, балха моттигаш 1,1 миллион кӀезиглургья, вешта аьлча, тӀеххьарча шерашка хьабе болх боацараш бебаргахьа хинна лостам ший наькъагӀа гӀоргба.

Вайна ма гарра, цхьан хана экономика дегӀая тарлу аьнна хетарца дувзаденна да лерхӀар. Цхьабакъда, вӀалла а сатедеш яц уж перспективаш: хьабе болх ца хилара проблема аттача йоакхаргйолаш йола экономика иштта дегӀайоагӀаргйола темпаш хӀанз укх сахьате цхьанна а буржуазни института гуш яц. Вешта, ерригача авторитеташта хетар цаӀ да: 60-ча шерашка экономика дегӀаенача лакхача темпашка кхы даха дог дац.

Кхетадеш да, хьабе болх боацаш дукха нах болаш дола из хӀанзара чоалханеи вӀашдухьаленаш йолеи хьал шин-кхаь бахьанца духтӀавоалалургволаш данне а доацилга. Юкъара жоп сенах латт аьлча, из латт, массаза а долаш долча хьабе болх ца хилара бахьанашта нийсса — конъюнктурни циклически тӀехь-тӀехьа боккхагӀча лоархӀаме хул НТР кердача этапаца, милитаризацеи сихдаь герзаш хьадарцеи ювзаенна йола фантораш а.

Сона хетачох, Малхбузехьа хьабе болх боаца нах бебара бахьанаш укх тайпара да.

Цкъа-дале, из дувзаденна да капиталистически экономика 70-гӀа шераш юкъехкаьчача денз чӀоагӀъеннеи дӀанийсъенна хиича экономически структураш гаьха санна кегьяьи кризисагӀа дегӀаухаш хиларца, хӀаьта из бахьан долаш экономика дегӀаяра темпаши промышленни производствои лохъенна ца Ӏеш, иштта кӀезигьеннай балха моттигаш а.

ШозлагӀа-дале, хьабе болх боаца нах бебара гӀо ду Ӏилма-технически революци дегӀаахара кердача этапо а цунца дувзаденна экономика дукха доакъаш технологически эргадахаро а, автоматизаце кердагӀа йола средстваш юкъекхахьаро. Цу кердадарий юхьиг хӀанз а дӀайола мара еннаяц, хӀаьта а дукххача производствашка балха моттигаш нийсъяра хӀанзле а Ӏаткъ из. Керда техника юкъееча хьахул балха керда моттигаши керда професеши, цхьабакъда, уж дӀайоахарел дукха а кӀезигагӀа я, тӀаккха кхы а дукха нах дӀабаханза балац производствера. Уж ба «аракхайса» болхлой производствера цар моттигаш геттара дӀайоах.

ДӀахо, болх булургболаш болча бахача наха юкъе хулача демографически совленаша дикка влияни ю балха низ хаттарен баларен соотношенена: хӀара шера керда къахьегама рынке уха къона нах дуккха а дукхагӀа ба керда хьайиллача балха моттигел — къахьегама резервни эскар Ӏоадеш бола цхьаькха никъ.

Укх тӀеххьарча шерашка йоккхагӀа масштабаш чулаьцача милитаризацеи сихдаь герзаш хьадарои еча влияние а иштта «сов бола нах» бебарга буг. ТӀема гӀулакхашка дӀаух граждански производство шеръяраи балха моттигаш нийсъяраи. ХӀаьта иштта социальни гӀулакхашта а хиланза даргдоаца ахча. Малхбузехьарча специалисташа даьча лоархӀамех, тӀема гӀулакхашка дӀадахийтача цхьа миллиард долларо йиш хулийт тӀема производстве 75710 балха моттиг вӀаштӀехьъяккха, хӀаьта общественни транспортага дӀаяхийтача цу миллиардо — 92071, гӀишлошъеча — 100072, унахцӀено лораеча — 138939, образоване — 187299 балха моттиг.

Цудухьа хьабе болх ца хилара проблема капитализма хьалашка къоастаяра наькъех условно мара дувца йиш яц. хӀана аьлча, из строй яхеи дегӀаахеи йиш йолаш яц, запасе резервни балха низ а боацаш. Из-м довзаш дола капитализма закон да. Гучох, деш дола къамаьл хьабе болх боаца нах боарам тӀа боалабара хьакъехьа мара хила йиш йолаш дац (из ба хьабе болх боацараш 3—4 процент а болаш, «массанена а болх хулийта» боарам). Цунна тӀехьа наьха санна чӀоагӀа гӀетт социальни довнаш, чӀоагӀлу къахьегамаи капиталаи юкъера къовсам. Цхьабакъда, экономика дегӀая тарлуш йола перспективаш а лоархӀаш хӀанзара хьал теркалдича, хьабе болх боаца сагота проблемаш къоастаерга — капитализма цу «ракови дестама» дарба хиларга даха дог хуле тамаш я. Кхыметтел капиталистически стройна «мегаш йолча» масштабашка а.

(АПН)

ДЖАКАРТА. Укхаза чакхъяьннай экспозицеца дукхача мехкашкара юртбоахама техника хинна «Агроиндустри-84» яха дунен халкъашта юкъера выставка. Эггара чӀоагӀагӀа теркам тӀаозаш хиннарех цаӀ яр минскии владимирскии заводаша арахеца трактораш гойта советски экспозици. Юртбоахама специалисташ, духь - духьача фирмайи учрежденейи викалаш гулбеннабар укхаза цӀи хезача советски предприятей продукци шоай бӀаргашца бӀаргайовра. Индонезе лакха мах бу советски техника, хӀана аьлча, лелае атта, экономични, дикалга диллача эггара дикагӀча дунен стандарташа дӀадехарашка хьежжа я из. Индонезе кхацка толаме конкуренци лелаю советски трактораша американскии японскии фирмай шоаех тарьча техникаца.

СУРТА ТӀА: «Агроиндустри-84» яхача выставка советски экспозици.

В. ФЕДОРОВА сурт. (ТАСС).

Дуне мел латт хургйола урок

ХӀара шера 300 эзар совгӀча афгански берех школьникаш хул. Берригача мехка тӀехь-тӀехьа дукхагӀа хьаелл школаш. Цхьабакъда, берригаш а хӀана бац аьнна болча бахача наха дешар хьехара процесс чоалханеи халеи я. Даьшта а цар берашта а хьехе ма дезий дешар-м. Революце шерашка чӀоаггӀа къахьегар бахьан долаш ах миллион совгӀа боккхагӀбола афганцаш йоазув-дешар ца ховлга дӀадоаккхача курсашка язден дешеи Ӏомабеннаб. Афганистане баха нах къона ба — царех ахаш совгӀа бараш 30 шерал тӀех ха яланза бола нах. Цудухьа къаьстта лоархӀаме да мехка образовательни боарам лоаццача хана айбар. Цунах тийша да республика дӀахо дегӀайоагӀилга.

Къоначa ноахала образовани ялар лоархӀаме долга дика кхетаду революционни Ӏаьдалаша меттел, шоай тайпара арахьарчеи чурчеи моастагӀаша а. Из бахьан долаш мехка культурни революцена — общества социально-экономически эргалоний керттерча даькъа духьала къовсам лоаттабу бандитски группировкай кулгалхоша.

Унзара, къиза методаш лелаю прогрессивни дегӀаахара процесс юхасоцаяр духьа. Йоккха йоаца группаш еш вӀашагӀа а бетталуш, къайлагӀа ДРА территоре тӀа а баьхке, афгански ашрараша (наха оаллача тайпара аьлча, зуламхоша), школех, больницех цӀераш етт, хьехархой, бераш, боккхий нах, кхалнах боабу.

Лоамашкарча юрташка чу а хьаьлхе, бандиташа дуккхаза а шоашца дӀакхувл бераш «кхы кхетам бала. «Ислама хьехам хьалха а боахаш, шоай «школаш» ехк цар. Цига «гӀоазота» — харц бараштa (вешта аьлча, бусалба боацарашта) духьаларча «безача тӀема» гӀулакха фанатически мутӀахьа хургдола уйла чуйоссаю берашта. Цу хана бандиташ вӀалла шек а бац «харцбаращца» лоаттабеча къовсаме берашта практически навыкаш хьехараш американски, французски е кхыбола кхыча мехкашкара инструктораш бар аьнна (уж а ма бий, дагадоххарах аьлча, «харцбараш»).

Панджшера яхача лоамашка йоккхача хьагӀар чу йола цу тайпарча «школех» цаӀ 1982 шера чакхъяьккхай Зияуддина. 15 шу даьннад цун. Эггара тӀехьагӀа бокъонца дола школьни учебник цун бе даьллад диъ шу хьалха. Панджшере Ахмадшаха банда я а енна, ерригa школаш йохаьча хана кхыча берашца цхьана лоамашка хьалчувигав Зияуддин. Къонача мутӀаламa курс чакхъяьккхачул тӀехьагӀа «Ислама жамӀат» («Исламски общество») яхача контрреволюционни организаце члена удостоверени хьанйцад цо.

«Керда чуийцачо» шин шера диверсионни заданеш кхоачашъяьй: тӀаьш лелхийтад, цӀеношта кӀалха лелха динамит йийхкай. Городашта юкъе Панджшер — Кабул наькъагӀа лелача автобуса массазара пассажир хиннав из, гале чу йоалла взрывчаткеи тӀема кхоачамих а кхухьаш. Хьанна дагахургда гӀелалла вала воалла кӀаькилг профессиональни террорист ва аьнна.

— Мишта мегад хьона хьай ханара нах боабе? — хаьттар аз цунга.

— Сона приказ телар. Аз ца тигача—еттар сона, да вуврга яхаш кхеравора. Цкъа аз шоаш яхар ца дича — къиза йийтта а йийтта, массехк дийнахьа баьдеча подвала чу веллар со...

Следствена гучадаьннад, бакъдар аьлча, хӀара террористически акт чакх массаза йоаккха Зияуддина ахча тийннар цун да. Ахмадшаха цхьан банда казначей хинна хилар.

— Афзальханах, — массехк ди даьннача гӀолла мукӀарал ца дича ваьннавац «паргӀатонна тӀехьара къовсамхо», — цхьа эзари ах эзари афгани ийцар аз. Кабульски муниципалитете гӀулакхе хиннача Муртузуамар Али Мурзах — 500 афгани. Цхьабакъда, эггара дукхагӀа, бӀарчча ши эзар афгани, елар сона. Кабуле дӀа-хьа кхувла книжкай тика аз эккхийтарах.

Из Зияуддина эггара тӀехьара зулам дар. Массехк ди даьннача гӀолла цхьаькха а террористически акт е воаллача хана граждански оборона отряда членаша лаьцав из...

Халкъа милице (царандоя) добровольни гӀончий Махмуд Ширзайи Айвари Рахлури кӀеззига боккхагӀа ба Зияуддинал. «Революция» яхача кабульски лицея йислагӀча класса дешархой бола уж — Афганистана кагирхой Демократически организаце членаш. Урокаш чакхъяьлча массаза а городе ух уж общественни порядок лорае. Каникулаш йолча хана шоашта тай провинце ухар новкъостий ахархошта йоазув-дешар Ӏомаде.

Афгански контрреволюционерашта дезе а ца дезе а, ДРА дукхагӀбола кагий нахи мехкарийи законни правительствана тӀехьа латт. Къона ноахал бахьан долаш. Афганистана кхоане бахьан долаш лаьттача къовсаме халкъа Ӏаьдала моастагӀий нийшаб. Харц пропагандо Ӏехабаь къона афганцаш. Зияуддинеи иззамо барийн хинна гӀончий тӀехь-тӀехьа дукхагӀа правительствагахьа бувл. ХӀаьта Зияуддин а обществах хьадавац. Ший бехк такха вӀаштӀехьдалар догдоахаш ва из.

Руслан БУДРИН, АПН соб. корр.

Кабул.

Хоамаш

БОКС

Город Тбилисе чакхъяьннай дунен халкъашта юкъера боксах йола кагирхой турнир. Цига дакъа лоацаш бар вай мехкахой а. 75 килограмм дозал дараштa юкъе хьалхара моттиг яьккхар Нохч-ГIалгIай пединститута студента, СССР спорта мастера Арсалиев Iусмана. Из тренера В. Моребиса кхевеш ва.

Иштта, цу тренеро кхеваь боксер Тарамов Руслан мехка вIашагIтехача командана юкъе а волаш, дешаратренировочни сборашкеи доттагIала яхьашкеи дакъа лоацаш хилар Ботсване. Ший до залга диллача Русланага кхача могаш саг хиланзар.

ТЕННИС

«Красный молот» завода спорта Двореце хилар кагирхой цхьоалагIча республикански спортивни ловзарий зачета юкъедолха теннисах доладкъовсамаш. Цига йоккхагIа йолча йиIигашта юкъе хьалхара моттиг яьккхар Грозерча № 28 йолча юкъерча школа дешархочо О. Суринас. ШIамагIча группе толаш хилар № 18 йолча юкъерча школен цхьоалагIча классе дешаш йола М. Мамаева.

КIаьнкий йоккхагIча группе хьалхара моттиг яьккхар ГНИ студента К. Петрова, шIамагIбарий группе — Грознерча № 1 йолча школа дешархочо Д. Аванесова.

Командни яхьашка хьалхара моттиг яьккхар просвещене Министерства командо, шоллагIеи кхоалагIеи моттигаш «Трудовые резервы», «Труд» яхача ДСО коллективашка кхаьчар.

КIАЛТОХАРГАХ ЛАТАР

«Урожай» ДСО республикански совета «Башлам» яхача берийн кхувшбоагIарийн спортивни школа Аргунерча культура Двореце чакхъяьккхар къоначар ший лоIамагIа кIалтохаргах латара яхь. «Башлам» школерча спортсменаша хьалхара 11 моттиг яьккхар. Цул совгIа, хьалхара моттигаш яьхар Урус-Мартанерча шин борецон Малгобекерча спортсменон.

Т. СОКОЛОВА.

ТОП КХОССАР

Чакхъяьннай топаш кхувсара «Буревестник» ДСО облсовета чемпионат. Цун юкъе дакъа лоацаш хилар педагогически, мехкдаьтта институтий, университета студенташ-спортсменаш.

«МВ-8» яха упражнени яр цар яьр, ткъаьиттазза топ кхосса езар хIаране. МаIача наха юкъе хьалхара моттиг яьккхар 293 очко яьккхача Л. Батыгова, шоллагIа хилар И. Погосов, кхоалагIа — Т. Водовозов.

Кхалнаха юкъе толаш хилар И. Фоменю, цо 293 очко яьккхар, шоллагIеи кхоалагIеи моттигаш Т. Сампиевайген С. Черновайген кхаьчар. Уж берригаш а университета студенташ ба.

Командни зачете хьалхара моттиг яьккхар университета коллективо, шоллагIа — пединститута, кхоалагIа хилар мехкдаьтта института студенташ.

Итт саго кхоачашйир цхьоалагIча разряда норматив.

С. ОСМАНОВ.

СПОРТИВНИ НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕ

ГИМНАСТИКА — СА ВАХАР

Спортивни гимнастика Грозерча зале нийсвелар со цкъа. Цигарча тренераша дIайхача дешашца дагалувцар шоаш кхебаь спортсменаш, царна юкъе яр СССР спорта мастер, гимнастка Героева Радимхан а. ИзхIанз дешаш я Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен пединститута индустриально-педагогически факультета цхьоалагIча курсе. Цунца къамаьл хилар са.

— Радимхан, гIалгIай кхалнаха юкъе хьалхара гимнастка я хьо. Хьалха болхачарна массаза халагIа хул, Iа фу аргдар цох!

— ШIамига йолча хана дейз телевизор чу гимнастиках йола программа гойташ хилча цунга хьажа безам хулар тха цIагIа мел барий. ХIана аьлча, из хьа ца оттайча со ца соцандаь. Цкъаза со бег а йоакар: «цаI-м гимнастка хургйолаш я вай» яхаш. Царна цу хана дага а дацар сох бокъонца гимнастка хург ма йий аьнна. Бакъда, цаI шаьра кхетадора цар: сона цул дукхагIа дезаш хIама цхьаккха доацилга.

ЦхоалагIча классе деша яхача цIагIарбараша со дIаяла лаьрхIар гимнастике. Эггара хьалха се цига яхача денах ма доккха цIей хилар сона! Фильина Антонина Николаевна — са хьалхара а цIаккха йицлургйоаца а тренер. ШIамигача бера мотт Iомабеш санна Iомайора цо сона юххьанца чоалхане йоаца упражненеш.

Аз кхухьаш болча наькъах шоашта хайча гаргарча наха даьга - наьнага оалар:

— Из цхьанне ца даьр ма дий оаш дер, вайга товргдолаш дац из. Вешта, хIанз шIемига йолаш-м ахийта мегаргья.

Сай дагахьа уж къамаьлаш дувцараштa со эгIаз миштa йодар-м дувца а дезац. Йоккха мел хул уж хабараш дукхагIа хулар, бакъдар аьлча, цIагIарчарна а кIордадаь хургдар-кх уж. Сона сайна-м хала дар царга ладувгIа. ХIаьта а уж хьалъэцацар дас-нанас. Иштта дIаболабелар са спортивни никъ.

— Гимнастике Iайха хьабенача наькъах фу аргдар Iа!

— Сона хетачох, дика тренераш бале а дегIаахара эггара чIоагIагIа эшар да спортсмена каст-каста яхьашка, йоккхийча турнирашка дакъа лацар. Цига, цкъа-дале, хьагучадоал хьона ца ховр, шозлагIа-дале, цIи хезача спортсменашкара Iомавала йиш хул. Турнирашка аз яхь лелаяьй бовзаш болча гимнасткашца Захаровайца, Давыдовайца, Филатовайца, Шышовайца, Юрченкоца, Понамаренкоца, кхычарца. ТIеххьарча шинеца дика бувзамаш а хоттаденнад са, дIа-юха каьхаташ язду.

Тренерашца ИвановгIар марацеи сесагацеи тIеххьара даьккхача диъ шера цIаккха ца даьха толамаш даха вIаштIехьдаьлар са. Город Дзержинске «Динамо» ЦС хьалхле яккхара яхьашка кхоалагIа а хулаш СССР спорта мастера норматив кхоачашъю. Из кхоачашъяра эшар 71 балл, хIаьта са кхы дукхагIа хилар уж.

Республика командана юкъе а йолаш тайп - тайпарча яхьашка дакъа лоацаш хиннай со. Дегтярева Лариса, Давидян Анжела, Иванова Вика, Крутова Ирина, Масленникова Лера юкъе а йолаш хиннача тха команда город Орле «Динамо» ЦС хьалхара моттиг яьккхар.

— Радимхан, дIахо йодача хана гимнастикацара къаста лаьрхIа-м яц хьо!

— ХIанз со дешаш я пединститута цхьоалагIча курсе. Дукхачар хетт сога физвоспитане факультете а ца йодаш, индустриально - педагогически факультете деша хIана эттай хьо. Физкультуреи спорти са вахар да, кхьйола говзалаш а йовза безам болаш яхай со цига деша, оал аз. Гимнастикацара бувзам хадаргбоацача дIакхаьчад гIулакх, пхи-ялх шу хьалха-м йита а мегар аз из, бакъда, хIанз юталой тамаш я. Институт чакхъяьккхача тренера болх бе лерхI аз, дагардар кхоачашхуле.

Интервью яйцар С. АРЧАКОВ.

Шелковской районерча Червленная яхача станицерча № 11 йолча школе-интернате дешаш долча бераштa къаьстта чIоагIа везавеннав Крылевский Алексей Петрович. Физрук волча цо дукха дика хIама Iомадаьд бераштa. Цхьабарех йоккха говзал йола спортсменаш а хиннаб. Масала, яйгача атлетикаца ший вахар дийза йола Алишейхова Зина йовзаш я вай республике.

Къонача физкультурникий дегашка бода никъ лехаб Крылевске, цудухьа даим а цунах дIахьерчаш хул уж.

СУРТА ТIА: А. П. Крылевский дешархошта юкъе.

З. БАТЧАЕВА сурт.

ИГОРА ТОЛАМАШ

Шейко Игорь бIаргавайча, из ца вовзача саго цох аргдац хIанз дийтта шу мара даланза вола кIаьнк спорта мастералла кандидат, мехка дуккхача, нек дарах хиннача яхьашка коталонаш яьхар ва аьнна. Дукха ха яц из берийн кхувшбоагIарийн спортивни школе аха волавенна. ХIаьта хIанз вай республикерча дикагIболча нек дерех цаI ва из. Къона вале а дукха дика хIамаш карагIдаьннад Игора вай республика спортивни сий лораделча.

Ши шу хьалха «Спартак» ДСО Россовета хьалхале яккхара яхьашка дакъа а лоацаш, ший эггара хьалхара боккха толам баьккхар цо. Цу хана шийтта шу даьннача кIаьнко многоборьех хьалхара моттиг яьккхар. Цул тIехьагIа а цу тайпарча яхьашка кхы а пхезза хьалхара моттиг яьккхай цо.

Сий ду Игора из дешаш волча Грозерча № 41 йолча школа дешархоша, цунца специализированни бархIлагIча классе дешараша класса староссталла херж из.

Дукхача городашка къовсамашка дакъа лоацаш хинна Игорь вовзаш ва вай республикал гаьна арахьа. Пионераштa, бераштa къаьстта а дукхавезаеннав из «Пионерская правда» яхача шоай газета приз яккхара Еррига союзни яхьашка цо хьалхара моттигаш яхарах.

Из дакъа лоацаш хиннав дунен халкъашта юкъерча турнирашка а. Кубе чакхйоаккхача цу тайпарча яхье вахар из мехка кагирхоех гулъяьча командана юкъе а волаш.

Дукха керда лакхаленаш я къонача спортсменага хьежаш.

А. ПАНКОВ.

ТАЛАНТАШ ХIАНА ЙОВ?

Массехк шу хьалха Тунисе хилар кагирхошта юкъера футболах йола дунен чемпионат. Из спорт езараш телевизора хьалхешкара дIа ца боалаш хьежар къонача Демьяненко Анатоле, Бессонов Владимира, Балтача Сергея, Петраков Владимира, Баль Андрея, кхычар ловзарга. Цу хана вай команда котало яьккхар финале. Лакхе аз цIераш яьхача къонача футболистех хIаране хIанз белггалара моттиг дIалаьцай вай футболе.

МЕХКА керттерча командаца Нохч - ГIалгIайчен яр нийсъяр сел бакъахьа деце а, хIаьта а из дерга вай. Нагахьа санна олимпийски резерва берийн кхувшбоагIарийн специализированни футбольни школа балхага кIоаргагIа хьежача, шеко а йоацаш хеталу, мехка футбольни карта тIа Грозный лоархIаме моттиг дIалаца езаш яр, аьнна. ХIара шера цига кхеваь цаI е шиъ шIамсаг юкъекхувл кагирхой тайп - тайпарча Россе а мехке а вIашагIтехача командашта.

Цхьан хана шоаех дика футболисташ хургхиларах тешаваьча массехк сага цIераш йоахаргья вай. Уж ба Шкордов Александр, Касаев Виса, Гаврелюк Александр, Бессонов Алексей... Цу тайпарча наькъа тайпан цIераш ткъаьннега а, хьаштдале ткъаь иттанега а кхаччалца яха йиш я. ХIанз мичаб? Хала хете а йоккхача футболе бац уж.

Цу тайпара футболисташ юстара хIана биссаб «Терекана», «гастролераш» хьа ца ийцача из ца йоалача хана? Цу хаттарашта дола жоп цаI мара дац.

Спортивни школашкара араболаш бола 17-18 шу даьнна кIаьнкаш дIалу «Тереке», цига цар говзал боаргIача боарамга кхоачае, аьле. Цхьабакъда, къоначa футболисташца беча балха дукха йоакхо яц цига. Из иштa деце массехк шера запасе а баьгIе футбол хIана ют цар? Селхан кIаьнкаш хиннараш цу сахьате юкъебоахкалац «йоккхача» футболана. Цудухьа дукха болх бе беза къоначарца. Кердача коллективе нийсвелча кхыметтел гIорваьннача футболиста а атта мича хул. Иштта, шоай лоIамагIа битача кхувшбоагIача футболисташа шоаш а болх бац шоай говзал лакхъяра, боккхагIчар команде а ма вий со яхаш дIалел.

Талант йола къона футболисташ республике кIезига бац. Цхьабакъда, царца лерттIа болх ца бой «Терека» хьалха хинна сий юхадоагIаргда аьнна догдоахилга яц.

В. АЛЕКСАНДРОВ.

ЦIейна хетаду

Массехк шу хьалха Сийлахь-боккхача Даймехка тIемах дола «Кортамукъале», «ПаргIатон салтий» яха йоккха масштаб йолаш дола художественни фильмаш даьха вола кинорежиссер СССР халкъа артист Озеров Юрий Николаевич хIанз болх беш ва «Москва бахьан долаш баь тIом» яхаш хургйола керда киноэпопея оттаяра. Из доаккхача юкъе эзав 300 гаргга профессиональни актер.

Кинорежиссер — фронтовик хинна ва ше а. Ткъо шу даьнна бувзама эпсар лейтенант Озеров ше хиннав Москва лораеш лаьттараштa карагIдувла тIехдаьнна доккхий хIамаш, цига бахача наха цIераш йоаеш, моцал, шелал эшаеш гайта къонахчали денали бIаргагуш. Дика дагабоагIа цунна турпала московски ополченцаш-болхлойи Iилмахойи, студенташ а сайрийна дешаш хинна школьникаш а. Цу хана деиз дег чу бисаб цунна хIаьта тIем тIа гIорбаланза хинна инаралаш Г. К. Жуков, Б. М. Шапошников, А. М. Василевский, В. Д. Соколовский, Н. Ф. Ватутин, дуккха кхыбола Советски Союза майра къонгаш.

Москвана юхе лаьттача тIемах лаьца дукха яздаьд художественни мемуарни литератураш. Цунна хетадаь да историкий тохкамаш, дукха дисад кинои фотои документаш, дийна ба цу йицлургйоацача эпопеяна юкъе юкъарчал доацаш дакъа лоацаш хиннараш а тешаш а. Цудухьа вIалла атта хиннадац режиссера Iоаьнча материала юкъера эггара керттердар хьахаржа.

«Москва бахьан долаш баь тIом» ший дуккхача оагIонца исторически хроникана тара лесташ хургда, событеш лерргагIеи ма ярреи хьа а хьокхаш. Цунца цхьана, автораша лерхIачох, из кинопроизведени советски халкъа Сийлахь-йоккха Котало яккхара наькъаш ший тайпара тахкар а хургда. Ше-ше къаьста долаш ши фильм хургда уж «Агресси» яхаш «Тайфун» операци» яхаш. Цар тIа гойташ бола берригa нах — салтечунгара болабенна маршалга кхаччалца бараш — хьадагалийца а йоацаш, бокъонца реальни персонажаш я. Киноэпопея премьера Коталон 40 шу дузача дийнахьа — 1985 шера 9 мае — хургья. Из гитлеризмаца лоаттабаьча къовсаме дакъа лаьцарий ший тайпара кинематографически памятник хургда. Иштта тахан планетерча машараи сатемаи кхерам тIатувсараштa, бола бирса хоам а хургба.

Анатолий ШАХОВ. (АПН).

Фестивала совгIат

Укх деношка город Кишиневе чакхъяьлар «Вай къона заманхо — коммунизм хьалъешвар» яхача левизах йола, комсомолах В. И. Ленина цIи тилла 60 шун Сийлахь-йоккха Котало яьккха 40 шун дизара хетаь телевизионни фильмайи кагирхой программайи ялхлагIа Еррига союзни фестиваль.

Цига дакъа лоацаш яр Нохч - ГIалгIай телестуде кагирхой редакце кийчъяь «Цхьана гIа боахаш коммунисташца нийслуш» яхача девизах йола АушевгIар вежарий — Советски Союза Турпала Русланеи ЦIеча Байрахкеи ЦIеча Седкъаи ордений кавалера Адамеи кагирхошца хиннача вIашагIкхетара хетаь йола программа.

СССР ТIема Низашка гIуланх деш болча кагирхоех лаьцаи тIема - патриотически кхетам балараи дикагIчарех йола программа а лаьрхIа Молдавски ССР военни комиссариата приз хьожаяьй цу программана.

А. БЕК.

Республика экранаш тIа

МАРША БОАГIАЛБА, ФАЬЛГ!

Фаьлг... Цо Iомаву вайх хIаравар дикачоа тIакхувш, вочунца къовсам лоаттабеш хила. Къаьстта безам тIабодаш боккхийчарга шоашта фаьлгаш дувцийташ, книжкаш тIара уж дешаш, киноэкрана тIа арабаьннача чунга хьожаш хул бераш.

Укх шера, Iан каникулаш йолаш, берригача вай мехка чакхйоаккхаш я «Фаьлг» яха кинофестиваль. Вай республикара бераш а хьехаргда цо кинозалашка. Укхаза цар вIашагIкхетар хургда шоаш хьалхагIа бийшача, боккхийчар бувцаш хезача, хIанз киноэкрана тIа баьннача фаьлгий турпалашца.

МалагIа фаьлгаш-кинокартинаш гургда бераштa Iан каникулашка?..

«Саррахьа, кора кIал тха хьувзаш ягIар кхо йоI» — цу дешашца дIаболалуча А. С. Пушкина фаьлгах даьккха да «Союзмультфильмо» оттадаь «Паччахьах Салтанахи, цун воIах Гвидонахи, паччахьа йоIах ГIургIажахи бола фаьлг» яха мультфильм. Цу фаьлга тIа дувцаш дола тамашне хIамаш хьахьокха дика вIаштIехьдоал мультипликаце. Из фаьлг оттабаьр ва цу жанре болх беш болча вай кинорежиссерех эггара къаьнагIа вола И. П. Иванов-Вано, художник — Л. И. Мильчин. Сийлахь-воккхача эрсий поэта А. С. Пушкина кхоллам дукха безаши, цунах кхеташи, фаьлг экрана тIа баккхара традицеши къаман изобразительни искусства культура дика ховши даьккхал из фильм. Iалаьмате хоза хеташ хьож вай экрано дийнбаь хьахьокхаш болча Пушкина турпалашка. Шин шера болх баьб кинодеятелаша из фильм доаккхаш. ЛаьрххIа цун премьера ю берий Iан каникулаш долаш.

Бакъда, бераштa меттел, боккхийчарна а эстетически салоIам бергболаш а сакъердаме хеташ уж хьожаргболаш а да из кинокартина.

«ДОШО КХО ЧО»

Кердачарех ба чехословацки кинематографисташа оттабаь «Дошо кхо чо» яха кинофаьлг а. «ГIо цига — хье мича вода ца ховча, я цигара — хьайна фуй ца ховра» — шIамига саг араоал гаьна бахьабезача новкъа, ца бовзача мехкашка ваха. Iалаьмате кхераме никъ ба шIамигача саго бахьа безар. Нагахьа санна аьттув а баьнна юхаверзе, доккха совгIат а да хургдолаш. Из тайпа хIама да укх фаьлге цун турпалца хулаш дар. Бакъда, турпала бовз ше арабоаккхаш бола никъ. Цунна тIадиллад Маьлха-Королa дошо кхо чо лаха...

Из фильм даьккхад чехословацки къаман фаьлгий мотивех. Цо вай дуг тамашнеча дунен тIа, гойт Iалаьмате дукха хоза а кхераме а хIамаш. Турпала хало тIаэттача, халахеташ вай дог тохалу, цун аьттув баьлча, гIаддахе, делало.

Фестивала деношка бераштa бIаргагургда хьалхагIа экрана тIа гIолла хьагойташ хинна фаьлгаш-фильмаш. Царна юкъе — «Морозко», «Iаьржа котам е лаьтта кIал баха нах», «Укхаза ялсамале я ма моттaлда хьона», «Кхералахь, моастагIа, нийслагIча воIах», «Боабашк яха юрт», «Къоанал йоаца къонал», «Шийтта бутт», «Мама», «СССР халкъий фаьлгаш», «Дунен тIарча къамий фаьлгаш» яха киносборникаш, дуккха кхыдола фаьлгаш-кинокартинаш.

В. КОВАЛЕВА.

Редактор О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

3 ЯНВАРЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «БIаргашта гушдар — теша халадар».
9.35 — «Iан фантази». Берий художественни коллективай концерт.
10.05 — «Ца вийха доттагIа». Художественни фильм.
11.30 — «Капитана Врунгела приключенеш». Мультипликационни фильм. 6-гIа, 7-гIа, 8-гIа, 9-гIа сереш.
12.10 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — Белоруссех дола телевизионни документальни фильмаш: «Са дагалоацама сахьат», «Командировка».
15.40 — «...Ялхайтта шу даьннеи боккхагIеи».
16.25 — «Кердадараш».
16.30 — «Виъ доттагIчун вахари приключенеши». Бераштa дола телевизионни йиъ серех латта художественни фильм. 2-гIеи 3-гIеи сереш.
17.30 — «Шахматни школа».
18.00 — Миллионий ленински университет.
18.30 — «Сакъердаме ноткаш».
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Эрсий Iа» яхача искусствай фестивала концерт.
19.55 — «Свеаборг». Телевизионни художественни фильм. 1-гIа сери. «Мосфильми», «Юлейс-радиои» (Финлянди). Из цIи лелаеш долча К. Семенкевича романах.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Документальни экран».
22.35 — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.00 — Iуьйранара гимнастика.
8.20 — Документальни фильмаш. «Точка зрения». «Потери... Как их избежать?».
8.50 — «Иванова Клавах». Телевизионни художественни фильм.
10.10 — «Бераштa оахкарех», Ленинградера передача.
10.40 — Бирма къаман халхара ансамбла выступлени.
11.10 — «Къайлений къайле», Лаьтта йоаца цивилизацеш лехарах дола телевизионни документальни фильм (г. Горький).
12.10 — «Вай беш».
12.40 — «Маугли». Мультфильм. 4-гIеи, 5-гIеи сереш.
13.20 — Испански мотт.
13.50 — «Идеальни мар». Субтитраш дола художественни фильм.
15.20 — «Кердадараш».
17.00 — Школьни каникулаш долча деношка. Кинопрограмма.
17.40 — Мода-85.
18.00 — «Нийсархо» (нохчий меттала).
18.30 — Телевизионни фильм.
18.40 — «Нохч-ГIалгIайчен киноэкран».
19.00 — Фильм.
19.05 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
19.35 — «Са паччахьалкхен салте».
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!» «Цирке ваха билет».
20.15 — «Содружество». Телевизионни журнал.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Петербургера бийса», «Неточка Незвановах», «КIай бийсаши» яхача Ф. М. Достоевски повестий мотивех дола художественни фильм (1934).
23.25 — «Кердадараш».

4 ЯНВАРЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Сакъердаме старташ».
9.20 — «Гаьнарен юхереи ялли».
10.05 — «Свеаборг». Телевизионни художественни фильм. 1-гIа сери.
11.10 — «Капитана Врунгела приключенеш. Мультипликационни художественни фильм. 1-гIа сери.
11.50 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Практикаца техника». Документальни фильмаш: «Шедар а сагах тийша да», «Етт базар тIа бодар», «Аьшна маска чайкхе».
15.30 — И. Брамс. — «Венгрий халхараш».
15.55 — «Виъ доттагIчун вахари приключенеши». Бераштa дола телевизионни документальни фильм. 4-гIа сери.
16.25 — «Кердадараш».
16.30 — «Эрсий метта къамаьл».
17.00 — «Из земзетта дуне».
18.20 — «Тха корреспондента хоам бу...» А. Петрова репортажех йола телеочерк.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — Шахматех йола дунен чемпионат. Информационни выпуск.
19.05 — «Iилмеи вахари». 1984-ча шерара Iилман кердадараш. Дакъа лоацаш ва изобретенеи открытеи гIулакхий СССР Паччахьалкхен комитета председатель И. С. Наяшков.
19.40 — «Свеаборг». Телевизионни художественни фильм, 2-гIа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Тамашийна кIай бийса» яхача фильма - концерта премьера. Дакъа лоацаш ба Аль Банои Ромина Пауэрн (Итали).
22.40 — «Тахан дунен тIа».
22.35 — Шахматех йола дунен чемпионат. Информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.20 — «Боккха дезал». Художественни фильм.
10.00 — «...Ялхайтта шу даьннеи боккхагIеи».
10.45 — «Са лаьттан иллеш». Фильм-концерт.
11.20 — «Шахматни школа». Говзала уроксаш.
11.50 — Фильм — бераштa, «Седкъилги Кулененоки».
12.35 — Витебски городской культура Двореца «Лявониха» яхача халхара ансамбла концерт.
12.50 — «Юханхайка, горнисташ!».
13.20 — Английски мотт.
13.50 — Мультипликационни фильмаш: «Сакъердаме карусель», «Необыкновенный матч».
14.20 — Денис Давыдов.
15.25 — «Кердадараш».
17.00 — Школьни каникулаш долча деношка. Кинопрограмма.
17.40 — «Агитпунктий лампаш йоаг».
17.50 — Киножурнал.
18.00 — «Доннхача доттагIала довхаш».
18.20 — «Заманхо» (гIалгIай меттала).
18.50 — «Еррига парте гIулакх».
19.05 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
19.25 — «Шун письмой дехарех». Концерт (нохчий меттала).
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!», «Марусяй карусель».
20.20 — «Эстони» яха Паччахьалкхен театр» яхача фильма-концерта премьера.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Евдокия». Художественни фильм.
23.15 — «Кердадараш».

РАДИО

3 ЯНВАРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» яхача газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (гIалгIай меттала).
8.36 — С. Чахкиева стихашта даьха иллеш (гIалгIай меттала).
11.15 — «Книжни тархена юхе». Беседа (нохчий меттала).
11.30 — «Итогаша дог деладу». Корреспонденци (гIалгIай меттала).
11.45 — «Кхоьча ресурсашца болх баь шин ди» (эрсий меттала).
15.15 — «Шоана, кхалнах!» яха радиожурнал (гIалгIай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам (эрсий меттала).
17.16 — «Керда Iаьдалаш — вахаре» (гIалгIай меттала).
17.31 — «Илли дIаоал Марио Ланца» (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — «Юртара вахар» (гIалгIай меттала).
18.40 — «Атеист» яха радиожурнал (эрсий меттала).

УКВ

17.00 — «Хьона да са дог». Радиопостановка.
17.45 — «Хьамсара мохк». Концерт.
18.00 — Музыкальни галерея. А. Димаева иллеш.

4 ЯНВАРЬ

6.40 — «Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.36 — Лирически ашараш (нохчий меттала).
11.15 — «Дика къахьега лерхIаш ба автотранспортникаш» (нохчий меттала).
11.30 — «Саг хозвешдар фуд?». Беседа (нохчий меттала).
11.45 — «Исторе урокаш йицъеш» (эрсий меттала).
15.15 — «Даьхеи патриотизми гIалгIай поэтий стихашка» (гIалгIай меттала).
15.35 — Реклама (эрсий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам (эрсий меттала).
17.16 — КПСС ЦК июньски (1983 шера) Пленума решенеш — вахаре! «Пропагандиста дошу» (нохчий меттала).
17.31 — «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — «Шера итогашка хьожаш». Корреспонденци (эрсий меттала).
18.40 — «Советаши вахари» (эрсий меттала).

УКВ

17.00 — «Наьнах лаьца». Литературни композици.
17.42 — «Талантий дукха бесаш».
18.42 — Иллеш, муамаш, халхара ашараш.

Хаоттам

Тахан республике гIоллеи Грозней морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка лаьгIо лоа а делхаш, тайп - тайпарча оагIонашкахьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 1—6. Грозне 3—5 градус шелал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана —4 —9, дийнахьа —4 +1 градус йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктохкама секретаря — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; письмой — 2-85-64; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттеи деношка

СФ00001. «Грозненски рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 21.